

Martha Hjemmets læreplan

Vuggestue

Indledning

I juli 2018 trådte den nye bekendtgørelse i kraft, der betyder, at alle dagtilbud i Danmark skal udfærdige en pædagogisk læreplan. Læreplaner har man arbejdet med i danske daginstitutioner siden 2004, men med den nye politiske aftale om en styrket pædagogisk læreplan er der tilført nye og ændrede krav. Det ses i ændringerne af Dagtilbudsloven, der sætter en ny lovgivningsmæssige ramme for den pædagogiske læreplan.

Nedenstående er §7 fra Dagtilbudsloven:

FORMÅLSBESTEMMELSE FOR DAGTILBUDDENE

1. Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.
2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse samt bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst.
3. Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring.
4. Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for en oplevelse med demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selv-

stændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.

5. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene sikre børn en god overgang fra hjem til dagtilbud. Dagtilbud skal endvidere i samarbejde med forældre og skole sikre børn en god sammenhængende overgang mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole ved at udvikle og understøtte deres grundlæggende kompetencer og lysten til at lære.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring, herunder nysgerrighed, gå-på mod, selvværd og bevægelse indenfor og på tværs af følgende temaer (stk. 4 – § 8):

1. Alsidig personlig udviklingsleder
2. Social udviklingsleder
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

Vores nye læreplan er opdelt således, at vi først skriver om vores barnesyn herunder vores opfattelse af sociali-

sering og dannelse, vores pædagogiske grund værdier og vores læringsforståelse.

Dernæst om forældresamarbejdet. Om børn i udsatte positioner. Om hvordan vi inddrager lokalsamfundet. Om overgange og til sidst om vores dokumentation og evalueringskultur på Martha Hjemmet.

Derefter beskrives vores arbejde med de 6 læreplans-temaer for henholdsvis vuggestuen og for børnehaven.

Hvordan vi forstår og giver plads til legen, har vi valgt at indsætte særskilt og indledningsvist i henholdsvis delen for såvel vuggestuens læreplan og børnehavens læreplan.

Læreplanen er kommet i stand ved et gennemgående grundigt arbejde over en længere procesperiode, hvor alle i huset har været involveret. Alle pædagoger og faste medhjælpere har arbejdet såvel individuelt som i grupper med beskrivelsen af denne læreplan. Ligeledes har vi været samlet alle sammen til oplæg og fælles refleksion, hvilket er medvirkende til at danne baggrund for, hvad der derefter er blevet nedfældet.

KØBENHAVNS KOMMUNE HAR 6 PEJLEMÆRKER

1. Sociale relationer – positiv voksenkontakt hver dag
2. Inklusion og fællesskab – børnefællesskaber til alle
3. Sprogindsatsen – muligheder gennem sprog
4. Forældresamarbejde – forældrepartnerskab
5. Sammenhæng – også i overgange
6. Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis

De danner bagtæppe og integreres i vores pædagogiske praksis, hvilket vil fremgå af denne styrkede læreplan.

Velkommen til Martha Hjemmet

Barnesyn

Martha Hjemmet er historisk og socialt forankret på Nørrebro. Vi ønsker at bidrage til og støtte sammenhængskraften i lokalmiljøet i tæt samarbejde med forældre. Vi ser kulturforskelle som udviklingsmuligheder og udtryk for ressourcer. Vores pædagogiske opgaver er derfor at fremme det konstruktive samspil på tværs af kultur, livsvilkår og livsstil. Derfor er grundlaget for vores pædagogiske arbejde anerkendelsen af og respekt for det enkelte menneskes unikke værdighed uanset nationalitet, social og økonomisk status, køn, alder, seksuel præference og tro.

Vi er af den grundlæggende opfattelse, at børn trives og udvikler sig bl.a. ved at blive mødt, lyttet til og forstået af voksen med fokuseret opmærksomhed og indlevelse. I hverdagen lægger vi vægt på, at børnene har medindflydelse, og at de inddrages i processer, der vedrører deres dagligdag i institutionen.

Børnenes individuelle udvikling understøttes og oplevelsen af egne ressourcer og muligheder fremmes gennem dialog og målrette pædagogiske aktiviteter i et læringsmiljø, der er tilrettelagt på baggrund af en bred læringsforståelse.

Det sociale børneliv stimuleres for at fremme venskaber og samtidig danne grundlag for udvikling af fællesskaber.

Vi respekterer FN Konventionen om Børns Rettigheder, hvor barnets ret til leg og medbestemmelse står centralt. Børn skal være aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som vi som pædagogisk personale er ansvarlige for.

TRYGHED

Alle børn har krav på tryghed, også i daginstitutionen. Trygge børn er glade børn, de bliver tillidsfulde og åbne over for at modtage den stimulation og invitation til kontakt, som omverdenen tilbyder. Det betyder, at børnene oplever en tryk og forudsigelig dagsrytme, hvor der tages individuelle hensyn til de behov det enkelte barn udtrykker.

OMSORG

Omsorg betyder at "passe" – "tage vare på" eller "at have ansvar for". Det vil med andre ord sige, at ordet omsorg henviser til tilknytning til et andet menneske.

Omsorg er nødvendigt for at kunne udvikle sig følelsesmæssigt og danne relation til andre mennesker ud over sin familie. Det betyder, at en af vores vigtigste opgaver er at sikre barnets egen oplevelse af at blive mødt med anerkendelse og forståelse for egne følelser, fordi det skaber basis for tryghed og tillid til omverdenen.

UDVIKLING

Leg og kreativitet er forudsætningerne for at børnene kan tilegne sig ny læring. Udvikling er grundstenen hvorpå den personlige identitet grundlægges gennem positive erfaringer. Vi støtter og styrker derfor de ideer og initiativer, der kommer fra børnene selv. Pædagogerne har til

opgave at sikre, at de pædagogiske aktiviteter tager udgangspunkt i, at barnet tilegner sig nye erfaringer, viden og færdigheder.

TRIVSEL

At trives betyder at have det godt med sig selv og sine omgivelser, og at have en grundlæggende oplevelse af at blive mødt med anerkendelse. Den psykiske sundhed er afgørende for, at barnet kan rumme egne og andres følelser og nærvær i dagligdagen.

Vi bestræber os på, at imødekomme det enkelte barn, der hvor det befinder sig, og vi er parate til at yde en særlig indsats over for barnet, som har særlige behov.

Den fysiske sundhed forstået som ernæringens betydning for barnets velbefindende og udvikling prioriteres højt i institutionen. Der lægges vægt på fysiske aktiviteter og leg, der sikrer barnets kropslige udvikling.

SOCIALISERING OG DANNELSE

At være barn i daginstitution betyder dannelsen af ligeværdige relationer til andre, som barnet kan samspille med. Børn udvikler sig gennem nære venskaber og det større forpligtende fællesskab. I det sociale fællesskab udvikles normer og værdier.

Vi er optaget af, at være med til at danne en følelse i barnet, hvor det oplever at være en del af samfundet, naturen og kulturen. Vi ønsker at understøtte børns evne til kritisk tænkning, så de kan bidrage til forandringer. Vi gør det bl.a. ved at lære dem at forholde sig kritisk til sproget. Sproget indeholder vores fordomme, vores overbevisninger og vores antagelser. Vi lærer vores børn, at det er positivt at stille spørgsmål.

Vi ønsker at medvirke til at danne børn til, at de vokser op og anerkender og respekterer andre børn og voksne uanset forskelligheder.

Vigtige værdier for os i forhold til børns dannelse er, at vi understøtter, at de vokser op og bliver medborgere med demokratisk sindelag.

I forhold til et ligestillingsperspektiv, så har vi på Martha Hjemmet et dannelsesideal, der søger at børn hos os får en høj grad af handlekompetence. Uanset om du er en dreng eller pige og uanset hvilken dreng eller pige du er, så står du stærkt i dit ungdoms- og voksenliv, hvis du har en høj grad af handlekompetence. At du lærer at klare dig, at du selv kan ordne det, du måtte have brug for. At du har en erfaring med, at du kan klare det, du oplever at skulle klare. Det være sig praktisk som psykologisk.

Hos os er det vigtigt, at både drenge og piger bliver dannet til at være modige. Modige til at turde tage chancer, modige til at stå frem i det sociale felt, modige til at sige, hvad der er vigtigt for en. Modige til at række ud til andre. Modige til at sige fra. Modige til at vove. Modige til at søge, hvad der er vigtigt for en. Modige til at tage et standpunkt. Modige til at råbe op, hvis noget gør en ilde til mode. Modige til at spørge ind til andre ve og vel. Modige til at passe på hinanden. Modige til at gå nye veje.

Hos os er det ligeledes vigtigt, at både vores drenge og piger bliver dannet til at være nysgerrige. At de går ud i livet med en nysgerrighed og en åbenhed overfor, hvad de møder. En nysgerrighed på andre mennesker. En nysgerrighed på sig selv. At de møder livet med en åbenhed og sanselighed

Kodeord i forbindelse med dannelse er for os demokrati, ligestilling, ligeværd, lige muligheder, kreativitet, kritisk tænkning

Og som dannelsesideal for alle børn: Handlekompetence. Mod. Nysgerrighed.

Børneperspektiv og børnemiljø

Børnene på Martha Hjemmet skal opleve, at de bliver hørt og taget alvorligt. De skal have medindflydelse på dagligdagen. I udformningen af denne læreplan har vi valgt under hvert af de 6 læreplans temaer, at der indgår der en beskrivelse af, hvordan vi arbejder med at inkludere børnenes perspektiver i forhold til det enkelte tema.

Det har vi gjort fordi, at børnenes perspektiver skal fremmes og vægtes hele tiden. Det er en central del af det at være et barn på MH, og det skal vi voksne formå at imødegå ved en kontinuerlig inddragelse af børnene igennem alt, hvad vi foretager os på MH.

Ligeledes vil det fremgå i beskrivelserne af hvert enkelt tema, hvordan vi forholder os til såvel det fysiske, det psykiske samt det æstetiske børnemiljø. Under evalueringens beskrivelsen fortæller vi om, hvordan vi skaber opmærksomhed, hos os som pædagogisk personale, på, hvordan børnene opfatter miljøet omkring dem. En opmærksomhed på, hvad børnene dels er optaget af, men også hvad fungerer godt for dem og modsat, og hvad er deres behov. Hvordan ser verden ud i børnehøjde.

Vi refererer her til FN's Børnekonvention artikel 12 om barnets ret til at give udtryk for sin mening og krav på, at denne mening respekteres.

PÆDAGOGISKE KERNEVÆRDIER

Der er som ovenstående beskrevet mange vigtige elementer, der indgår i vores pædagogiske værdisæt her på Martha Hjemmet. Alligevel vil vi dog fremhæve, følgende kerneværdier, som vores arbejde er centreret omkring.

DET ER ARBEJDET MED:

Måltidet – hos os er den ernæringsmæssige side utrolig vigtig. Børnene får alsidige, økologiske, nærende delikate måltider hver evig eneste dag. Men ud over den ernæringsmæssige side, er vi stærkt optaget af det psykologiske og pædagogiske element ved et måltid. Hvordan er vi sammen, hvordan taler vi sammen, bevidsthed om måltidet som en arena for overførelse af normer og værdier, hvordan fungerer gruppen vi spiser sammen med.

Ligestillingspædagogik og at arbejde normkritisk – hos os er vi bevidste om, at vi kan bruge sproget til at åbne og ikke lukke for børnenes udfoldelsesmuligheder. At vi hele tiden skal udfordre stereotypificeringer med

det formål at sikre, at alle børn får lige muligheder. At vi undgår forskelsbehandling og undgår at diskriminere f.eks. på baggrund af køn.

Vi ønsker at bidrage til en oplevelse hos børn og forældre, hvor køn ikke bestemmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, men hvor den enkelte netop får plads til at udfolde sit potentiale.

At arbejde normkritisk indebærer en forpligtelse til løbende at kigge indad (på egne for-forståelser og fordomme) og kigge udad (på de kulturelle normer vi har skabt på MH og på samfundets mere generelle normer). Det at have en normkritisk kompetence anser vi på Martha Hjemmet som værende en del af grundfagligheden for pædagoger.

Det handler om at have blik for normer og udsatte positioner, dynamikker og mønstre i fællesskaber. Om at have mod til refleksion og dialog omkring disse faktorer, der griber ind i hinanden. Det handler om at have viden om kategoriseringsprocesser.

Læringssyn på MH

Vi er optaget af at etablere et pædagogisk læringsmiljø, der udspringer af klare didaktiske overvejelser, hvor dagen balanceres med planlagte vokseninitierede aktiviteter, børneinitierede lege samt daglige rutiner, hvor vi hele tiden er optaget af at tage højde for børnenes perspektiv.

Børnenes spontane og selvorganiserede leg skal der være plads til. Den bør have en central plads i ethvert børneliv, men det er væsentligt, at de voksne hele tiden er opmærksomme på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig.

Hos os arbejder vi med såvel en bred læringsforståelse samt begrebet medlæring. Bred fordi vi lægger stor værdi i den læring, der finder sted i de rutinemæssige omsorgsopgaver og situationer som f.eks. bleskift, oprydning, garderobe, måltid og trøst.

Det er daglige tilbagevendende helt unikke situationer, hvor vi som pædagogisk personale får en enestående mulighed for at kreere et læringsrum via nærvær, pædagogisk intervention og kontekstafhængige overvejelser for kontakten barn-voksen imellem og børnene imellem.

Læring finder sted hele tiden – alle vegne. Vi lærer os ikke op af en skolastisk læringsforståelse, hvor barnet ses som det tomme kar, der skal fyldes, og pædagogen som den, der med passende mellemrum fylder på. Hos os er læring ikke synonymt med undervisning.

Vi lærer os op af en situeret og relationel betinget læringsforståelse. Altså mener vi, at læring ikke kun eller overvejende er en indre kognitiv proces, men opstår i en situation tilknyttet en særlig kontekst og formet af relationerne, der indgår i den givne kontekst.

Det andet begreb medlæring (med reference til Berit Bae) betyder helt konkret, at vi er opmærksomme på, at der hele tiden sker en upåagtet medlæring hos de andre børn end dem der lige er i centrum for kontakten. Børnene afkoder hele tiden vores måde at interagere og samtale med børnene og hinanden på. Derudaf tolker de på verden omkring dem.

Vi mener, at læring har at gøre med erhvervelse af vaner, kundskaber og færdigheder og i særdeleshed tillige med dannelse af identitet. Børns udvikling og læring sker gennem deltagelse i de sammenhænge, hvori de indgår. Et centralt begreb bliver derfor deltagelse. At være deltager fordrer, at barnet er værdsat og har medindflydelse i fællesskabet.

Det betyder, at vi mener, at børns læring ikke kan styres af en simpel input/output – logik. Vi kan ikke styre, hvor, hvornår og i hvilken form læring finder sted.

Vi kan derimod forsøge at skabe stimulerende læringsmiljøer, hvor alle sanser bringes i spil. Være nærværende og engagerede voksne. Være opmærksomme på sociale dynamikker i fællesskabet og intervenere i leg og samtaler, hvis der ønskes en åbning for et barn ind i fællesskabet. Skabe mulighed for fordybelse.

Vi kan være bevidste om, hvordan vi med vores sprog italesætter hinanden, da sproget er med til at lukke eller åbne for individets mulighed for identitetsudvikling. Vi skal være gode rollemodeller, da børn også lærer, ved det man kan kalde mesterlære, hvor de spejler sig i de voksne såvel som de andre børn.

Forældresamarbejde

Martha Hjemmet er en 134 år gammel selvejende institution, hvor bestyrelsen – som er sammensat af fire forældre, to Fonds medlemmer og to personaler – har den endelige beslutningskompetence. Det vil sige, at Martha Hjemmet i princippet er en forældredrevet institution, og den værdi ligger os meget på sinde, og er en kultur vi dagligt forsøger at værne om.

På Martha Hjemmet er vi ambitiøse på børnenes vegne, vi vil gerne læring, omsorg og udvikling hele dagen. Men for at vi kan lykkes med den opgave, kræver det at vi får forældrene med, og at det sker i et partnerskab med de enkelte forældre.

Konkret betyder det, at vi lytter til den viden forældrene har om deres børn, men at vi samtidigt holder fast i at vi som uddannet pædagoger har en særlig viden, som vi med fordel kan dele med forældrene.

Vi opfordrer forældrene til en løbende dialog, små beske-der eller spørgsmål om hverdagen kan tages i garderoben eller ved afhentning. Men ved henvendelser, som kræver en mere uddybende dialog, vil vi henvise til en aftalt samtale, hvor der er tid til at få den gode dialog med for-

ældrene, uden at vi kan risikere at blive afbrudt. Denne samtale kan forældrene eller den enkelte pædagog altid bede om. Vores grundlæggende værdi omkring forældre-samarbejdet er båret af ordet dialog. Det er fuldstændig centralt for os, at vores samarbejde tager udgangspunkt i en åben og imødekommende dialog. Vi inviterer ind til dette samarbejde allerede ved opstarts samtalen.

På Nørrebro/Bispebjerg er der indført ”tværfaglige møder”. Her mødes forskellige fagpersoner én gang om måneden på Martha Hjemmet, og pædagogerne kan så vende de udfordringer de har i forhold til det enkelte barn, eller andet de ønsker drøftet. Hvis pædagogen efterfølgende kan se en fordel i at inddrage forældrene efterfølgende, kan der så indkaldes til et opfølgende ”børneforums-møde”, hvor fagpersonerne, pædagogen og forældrene deltager.

Ovenstående møder, vil dog kun ske i samarbejde med forældrene, og der skal gives samtykke til at vi må drøfte børn med andre fagpersoner som ikke er ansat på Martha Hjemmet.

Vores erfaring er, at forældrene nogle gange kan være skeptiske over for disse møder, hvilket vi har forståelse for. Det kan for nogle forældre være grænseoverskridende at vide at der er op til 6 fagpersoner der vil sidde og drøfte situati-

oner hvor ens barn indgår i. Det er dog væsentligt at huske, at det er til barnets bedste. En faglig sparring kan sikre, at vi endnu bedre kan imødegå barnets behov. Efterfølgende, er det også vores oplevelse, at de fleste forældre har været glade for det efterfølgende output. Som fagpersoner har vi en fælles opgave med forældrene, at det enkelte barn trives og udvikles i daginstitutionen.

Når børnene i børnehaven skal begynde i skole, er der i Københavns kommune en obligatorisk vidensoverdragelse til barnets distrikt skole. I dette koncept er der ligeledes en forældresamtale, hvor barnets udviklingsniveau drøftes med forældrene. Her kan der godt vise sig en difference mellem hvordan forældrene oplever barnet derhjemme, og pædagogens oplevelse af barnet på institutionen. Men denne snak er også med til at øge forståelsen hos forældrene, om hvordan deres barn kan opleves i forskellige arenaer.

I de seneste par år, har vi haft et større fokus på god hygiejne. Vi har, i forskellige udvalg, drøftet hvordan vi bedst får fjernet smitterisikoen, og ifølge AMK skal der tre indsatsområder til, hvis vi skal forbygge smittefaren. Grundig udluftning hver dag, god håndhygiejne og minimere smittefaren udefra (typisk forældre, eller andre der kommer ind i huset).

For at tage fat på det sidste punkt, har vi forsøgt at lave et samarbejde med forældrene, så både børn og forældre vasker hænder, når de møder ind på institutionen om morgenen, dette kan der være flere fordele ved hvis smittefaren reduceres. Udover at sygefraværet vil falde for børn og voksne, vil der ligeledes være en positiv økonomisk effekt. Men set fra en pædagog faglig vinkel, er det også en måde at inddrage forældrene i et læringsmiljø. Børnene får øget deres selvhjulpenhed, og dermed mestring af eget liv.

Maden og måltidet på Martha Hjemmet, er noget bestyrelsen har valgt at have et særligt fokus på. Køkkenet producerer alt mad fra bunden, og serverer sund, økologisk, varieret kost hver eneste dag. Børnene bliver inddraget via de særlige værtsroller, og forældrene bliver introduceret til vores kostpolitik fra første dag de træder ind på Martha Hjemmet.

Vi har lavet vores egen kokebog, som forældrene kan købe til en nedsat pris. I kokebogen er der opskrifter på noget af det lækre mad, som produceres på Martha Hjemmet. Derudover er der et kapitel, der omhandler den mere pædagogiske/psykologiske vinkel på måltidet. Vi på Martha Hjemmet er meget optaget af hvordan vi er sammen om måltidet. På baggrund af et stort udviklingsprojekt om det professionelle måltid, har vi bl.a. nedfældet

nogle pejlemærker, som alle medarbejdere i huset får udleveret når de begynder på Martha Hjemmet, og som vi løbende taler om.

Vi har desuden planer om at lave en særlig forældrefolder, hvor vi fortæller om baggrunden for dette særlige fokus, og madkurser for forældre, hvor de kan lære at lave god, sund og varieret kost til en billig penge.

På Martha Hjemmet forsøger vi at udbrede den faglige viden vi har ud til forældrene. Hvert efterår har vi en oplægsholder, som forældrene inviteres til at komme og høre. For at hygge lidt sammen inden, så byder vi på aftensmad, som køkkenet tilbereder, og vi lægger arrangementet omkring fyraften, så forældrene kan komme hjem inden børnene skal puttes.

Eksempelvis har vi haft professor Per Schultz Jørgensen ude og tale om dannelse og robusthed, køns sociolog Cecilie Nørgaard om, hvorfor det er væsentligt at beskæftige sig med perspektivet køn og normkritik, mens børnene er små og sidst har journalist Anna Louise Stevnshøj, holdt foredrag med overskriften ”Må vi lege doktor?”.

På Martha Hjemmet har vi udgivet to fagbøger ”At arbejde udviklingsorienteret” og ”Giv alle børn flere mulig-

heder”. Disse bøger kan forældrene ligeledes købe til en favorabel pris.

Artikler og kronikker som vi finder spændende, lægger vi ud på vores hjemmeside så forældrene kan hente dem til inspiration. Løbende får vi tilsendt ny viden fra Københavns kommune, FOBU, BUPL eller andre interessenter. Foldere og andet materiale bliver ligeledes uddelt til forældrene. Alt dette i håb om at institution og forældre kan finde den fælles røde tråd i samarbejdet.

Vi har to gange i løbet af året forældrekafe på stuerne, her kan forældrene møde de andre forældre, børnene kan være sammen i en anden sammenhæng og forældrene kan snakke med pædagogerne. Udover forældrekafe arrangementer, er det et forældremøde på den enkelte stue én gang om året. Dette møde er uden børn, og er et møde hvor pædagogerne fortæller om deres arbejde, i en faglig kontekst. Der vil ligeledes være plads til en dialog mellem forældre og pædagoger, ud fra hvad der optager dem i øjeblikket.

På Martha Hjemmet vil vi gerne have at forældre og børn skal opleve institutionen som deres. Martha Hjemmet er forældredrevet, og det skulle gerne kunne mærkes når man er barn eller forælder på Martha Hjemmet.

Bestyrelsen har derfor lavet forskellige tiltag, for at alle gerne skulle have denne forståelse, og opleve sig som en del af et fællesskab.

Hvert efterår, afholder vi høstfest. Her vil vi spise nogle af de grøntsager og frugter vi har sået om foråret. Der vil være fællesang, og børnene vil optræde på forskellige måder, så det passer til deres alder og udvikling.

Køkkenet laver dejlig aftensmad, og – selv om vi til daglig er en sukkerfri institution – er der en forældredrevet kagebod, hvor børn og forældre kan indtage desserten.

Forældre kan, efter lukketid, låne institutionen til fælles stuearrangementer. Det er med til at skabe en større tilknytning til stuen, og forældrene kan lære hinanden at kende i en vores kontekst her, samtidigt kan børnene hygge sig sammen – det er håbet at disse bånd kan udbygges i weekenden og ferier.

Bestyrelsen har ligeledes opbygget en tøj-bytte-bod, som er 100% forældredrevet. Her kan forældre aflevere tøj, der er blevet for småt, og tage tøj der mangler og passer med retur. Det er en fornøjelse at se det engagement, der bliver lagt i denne bod, og det er sjældent, at der roder eller mangler tøj i boden. Det er i et ønske om at arbejde

for bæredygtighed, passe på miljøet, og så kan der spares mange penge for den enkelte familie.

En gang om året har vi en forældrearbejdsdag. Her vil forældrene sammen med deres børn, komme forbi Martha Hjemmet en lørdag, og tilbringe fire timer i godt selskab.

Udover at vi får ordnet en masse praktiske opgaver, er det igen en god mulighed for børnene til at være på institutionen i nogle andre rammer. Her kan de, samtidigt med at de praktiske opgaver bliver ordnet, f.eks. vise deres forældre de ”hemmelige” steder på legepladsen.

Børn i udsatte positioner og alle børns deltagelse i børnefællesskaber

Gode pædagogiske læringsmiljøer har særligt stor betydning for børn i udsatte positioner. Det er vores ansvar som pædagogisk personale at sørge for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle deltager i fællesskabet.

På Martha Hjemmet arbejder vi med flere forskellige tiltag i forhold til børn i udsatte positioner. Børn i udsatte positioner rummer en bred palette af udfordringer, og det er ikke nødvendigvis en position, de er i permanent. Vi er meget opmærksomme på, via vores sproglige handlinger, ikke at fastholde barnet i en udsat position, men er bevidste om, at livsbetingelser skifter over tid og det at være i en udsat position, er noget nogle er i en kortere eller længere periode. Nogle børn opleves at være i en udsat position, hvis der opstår akut krise i familien – alvorlig sygdom, skilsmisse eller lignende. Andre børn er udsatte, fordi deres sproglige udvikling er mangelfuld eller de er bagud motorisk og kan have svært ved at følge med, når de andre børn løber, cykler eller spiller bold. Nogle børn har af forskellige årsager svært ved at mestre legen og afkode de sociale spilleregler, at deres selvforståelse og

handlemønstre er negative og påvirker deres mulighed for at blive en del af børnefællesskabet. Vi har også børn, der er i en udsat position pga. af familiens socioøkonomiske vilkår, psykisk sygdom og traumer, der gør, at forældrene har svært ved at hjælpe barnet med at mestre hverdagen, både i hjemmet og daginstitutionen.

Gruppen af børn i udsatte positioner har meget forskellige reaktionsmønstre og adfærd. Derfor kræver det en løbende dialog med kollega og ledelse at tilgodesede de behov, der måtte være og justere på de læringsmiljøer, der er i institutionen, så de tilgodeser, de behov barnet har.

På Martha Hjemmet arbejder vi i små grupper, der giver tid og rum til nærvær og fordybelse. For det udsatte barn giver det mulighed for, at den voksne kan hjælpe og guide barnet i det, der måtte være vanskeligt for barnet. Handler det eksempelvis om, at det er svært for barnet at træde frem og sige noget i en større forsamling, giver netop de små grupper plads til at øve sig på det, med støtte fra den voksne, samtidig med at de andre børn øver sig i at give plads og lytte til, hvad der bliver sagt. De voksne er opmærksomme på at hjælpe barnet ind i legen i de små grupper, ved at gå foran og vise barnet, hvordan man tager kontakt til de andre børn i gruppen, eksempelvis ved at tilføre nye legeelementer, der er med til at udbygge legen, og gøre

barnet synligt for resten af børnegruppen. Når den voksne går foran og viser vejen ind i legen, øver barnet sig i sin deltagelseskompetence, ved at iagttage den voksne og de andre børns ageren og ved på sigt selv at byde ind i legen.

Når et barn er i en udsat position, er der en øget opmærksomhed på at gå på opdagelse i, hvad der er årsagen til den ændrede adfærd. Pædagogerne på barnets stue laver praksisfortællinger over de episoder, der giver anledning til bekymring, men også, hvornår barnet er i trivsel og fungerer i samspil med de andre børn og voksne. Dette i et forsøg på at skabe flere situationer, som barnet mestrer. De positive erfaringer barnet gør sig, arbejder de voksne med at inddrage i de situationer, som er vanskelige for barnet. Hvis barnet har brug for at blive forberedt i skift/overgange i hverdagen, sørger de voksne for at hjælpe barnet verbalt med at overskue hverdagen. I nogle tilfælde er der også brug for en visuel forberedelse af dagen. Der laves piktogrammer, eller anden visuel formidling, der hjælper barnet med at strukturere hverdagen. En måde at hjælpe barnet ind i børnefællesskabet, og samtidig give en fast struktur for barnet er, at barnet under måltidet sidder ved det samme bord med de samme børn og den samme voksen. Det er med til at give de børn ro, der har brug for forudsigelighed i en hverdag, der kan synes uoverskuelig for vedkommende.

Når der er arbejdet målrettet med de tiltag, der er taget i forhold til det enkelte barn, evaluerer stuen efter noget tid, om de tiltag de har gjort, har haft den ønskede effekt eller om der er behov for en øget indsats. Denne evaluering foregår på stuemøderne og/eller pædagogmøderne i den respektive afdeling. På pædagogmødet er der mulighed for at få kastet lys på barnet med mange forskellige perspektiver fra endnu flere pædagoger. Det er med til at give et mere nuanceret billede af barnet og de udfordringer, der er eller et billede af, hvor det fungerer godt og nye tiltag bliver iværksat. Personalet vil samtidig løbende være i dialog med forældrene.

Der afholdes løbende møder med de familier, hvor barnet er i en udsat position, sammen med pædagogen fra den respektive stue. Når familien inviteres til samtale, informeres de om, hvad omdrejningspunktet for samtalen er. På mødet tydeliggør pædagogen ud fra et fagligt grundlag, hvordan stuen vurderer barnets trivsel og udvikling. Disse vurderinger er i de fleste tilfælde understøttet af praksisfortællinger. Det er altid en individuel tilrettelagt samtale, der tager udgangspunkt i den enkelte families behov og ressourcer. I mødet med forældrene lægger vi stor vægt på åben og ærlig kommunikation. Pædagogen lytter til forældrenes erfaringer med, hvordan de oplever bedst at kunne hjælpe deres barn og hvornår de er udfordret

i deres forælderrolle. Forældre og pædagog udveksler gensidigt erfaringer, der kan afprøves i barnets forskellige kontekster. Det er også ved denne type samtaler, at pædagogen kan vejlede og komme med input til, hvordan forældrene kan understøtte barnets trivsel, udvikling og læring i hjemmet. Ofte deltager afdelingslederen fra barnets respektive afdeling i mødet. Det aftales mellem pædagog og afdelingsleder, om det er relevant. Til de samtaler, hvor pædagogerne og afdelingslederen vurderer, at der er behov for at barnet får tilbudt støttetimer eller psykologen skal komme og observere, deltager en fra ledelsen altid.

Oplever barnets stue, at de pædagogiske tiltag ikke har den ønskede virkning på barnets trivsel og udvikling, har de mulighed for at få sparring af det Tværfaglige team med Martha Hjemmets eksterne samarbejdspartnere. Forældrene orienteres om, at personalet på barnets stue ønsker at få sparring på arbejdet med barnet og forældrene skal give en skriftlig samtykkeerklæring til dette. På mødet deltager fast: psykolog, daginstitutionssocialrådgiver, barnets sundhedsplejerske en pædagog fra barnets stue og tovholder for det tværfaglige samarbejde. Er der udfordringer omkring den sproglige udvikling indkaldes tale/høre pædagogen ligeledes og er der i forvejen støttepædagog i huset inviteres vedkommende også med til mødet. Disse møder afholdes på Toppen i det store pauserum,

hvor der er et stort bord alle kan sidde omkring og samtidig er der mulighed for at hente tavle ind til at skrive på. Rummet er lyst og åbent, hvilket er med til at give ro for øjet og samtidig en oplevelse af, at der er plads og luft omkring en. Inden mødet går i gang, rammesætter tovholderen mødet og laver en præsentationsrunde, så alle ved, hvem alle er. På mødet interviewer tovholderen pædagogen i forhold til, hvad der fungerer for barnet, hvor det er udfordret og hvad stuen har arbejdet med indtil videre for at støtte barnet. Derefter drøftes det blandt de eksterne samarbejdspartnere, hvordan arbejdet med barnet kan gribes an og ofte bliver det en gensidig dialog mellem alle parter. Mødet er sat til at vare en time. Som afrunding på mødet, fortæller pædagogen, hvad vedkommende vil arbejde videre med. Det er pædagogen der tager referat af mødet med det Tværfaglige team. Det aftales også, om der er behov for at invitere til Børneforum, hvor forældrene deltager sammen med det Tværfaglige team. Efter mødet gives et kort mundtligt referat til forældrene. Hvis det ender ud i et Børneforum, inviteres forældrene til mødet. På dette møde er det daginstitutionssocialrådgiveren, der er mødeleder og interviewer pædagog og forældrene ud fra samme princip som på det Tværfaglige møde. Som afrunding på Børneforum aftales det videre forløb, om hvorvidt der skal søges særlig støtte eller observationsforløb, med støttepædagog/psykolog og hvad forældre

og pædagog hver især skal arbejde videre med. Pædagogen fra den respektive stue, tager referat af samtalen, som medbringes til næste eventuelle møde, der som regel ligger 2 måneder efter det første Børneforummøde.

Uanset om man er i vuggestuen eller børnehaven, er det den voksnes ansvar at sikre at alle børn har adgang til børnefællesskabet og hjælpe de børn, der har svært ved det ind i fællesskabet og søger for, at barnet bliver synligt for de andre børn. Når de voksne skal hjælpe barnet ind i fællesskabet, går de eksempelvis foran barnet i legen. Den voksne viser ved at deltage i legen, hvordan barnet kan lege med de andre og hvordan barnet kan tilføje nye legeelementer, så legen udvikler sig. Den voksne bliver i legen og trækker sig først langsomt tilbage og er på sidelinjen, indtil der er en oplevelse af, at barnet selv mestrer legen.

Nogen børn har i en periode brug for ekstra meget støtte fra den voksne, til at finde ro i en aktivitet. Et eksempel kan være under samlingen hvor barnet kan have behov for at være fysisk tæt på den voksne, så den voksne kan lægge hånden eller armen om barnet, og derved give det ro til at deltage, samtidig med at den voksne støtter barnet verbalt. Lignende kan også gøres under måltidet og barnet forberedes løbende på, hvad der skal ske og hvad den voksne forventer af barnet.

De voksne arbejder kontinuerligt med at gå over broen og ind i barnets univers for at forsøge at forstå barnets intentioner i dets handlinger. I forhold til vuggestuebørnene italesætter de voksne, hvad de ser og hører, så barnet på sigt får ord for sine følelser og handlinger og dermed bliver i stand til selv at sætte ord på ønsker og behov når det har udviklet tilstrækkelige sproglige kompetencer. I vuggestuen arbejdes der ligeledes med babytegn, der har til formål at give det nonverbale barn, mulighed for at udtrykke sig og blive forstået af de voksne.

Den voksne sætter ord på barnets handling, for at oversætte for de andre børn hvilken intention, der ligger bag en eventuel handling fra barnet. Hvis et barn eksempelvis slår et andet barn kan det være et udtryk for gerne at ville deltage i den pågældende leg. Den voksne hjælper barnet med at sætte ord på sine intentioner samtidig med, at den voksne anviser andre handlemuligheder, der er mere hensigtsmæssige i forhold til at få adgang til børnefællesskabet.

FAMILIEPLADSER

Martha Hjemmet er en familiepladsinstitution. Det betyder at vi har 5 pladser fordelt ud over vuggestue og børnehave, hvor der sættes ekstra tid af til forældresamarbejdet. For at komme i betragtning til en familieplads for-

udsætter det, at barnet gennem en kortere eller længere periode har befundet sig i en udsat position. Det er børn, der ikke er i trivsel og som synligt er påvirket af belastende faktorer i deres omgivelser og som skal støttes ind i børnefællesskabet. En Familieplads er et gensidigt udvidet forældresamarbejde, hvor deles erfaringer på tværs af barnets kontekster. Forud for familiepladsarbejdet, har pædagogerne arbejdet med barnet og holdt møde med forældrene, hvor de har udtrykt deres bekymring for barnet. Hvis de tiltag pædagogerne har gjort i forhold til at fremme barnets trivsel og deltagelse i børnefællesskabet, ikke er tilstrækkeligt inden for de normale rammer, kan det tilbydes en familieplads. I samarbejde med tovholderen vurderes det, om det er relevant med en familieplads.

Når et barn har fået en familieplads, bliver der med 5 ugers mellemrum afholdt møder med forældrene, hvor parterne gensidigt går på opdagelse i, hvad der udfordrer barnet og hvordan de voksne omkring barnet bedst muligt støtter barnet med at komme i trivsel igen og inkluderes i børnefællesskabet. Møderne med forældrene bliver afholdt i mødelokalet i vuggestuen. Det er den samme pædagog fra barnets stue, der deltager på alle møderne med forældrene sammen med familiepladstovholderen. Det er tovholderen, der faciliterer samtalen og tager referater. Mødelokalet ligger uforstyrret og giver dermed

ro til at kunne forholde sig til samtalen uden at blive forstyrret af børn og voksne. Hvis der deltager tolk eller andre eksterne samarbejdspartnere, sørger tovholder for at placere pædagog og forældre i rummet, så de har bedst mulig øjenkontakt med hinanden, så tolken eller anden udefrakommende ikke tager fokus fra forældrenes samspil med pædagogen. Til samtalen med forældrene medbringer pædagogen en eller to praksisfortællinger, der belyser barnets udfordring eller der, hvor det fungerer for barnet. Det er med til at eksemplificere overfor forældrene, hvordan barnet opleves i hverdagen og hvor det er, pædagogen vælger at have fokus. Ligeledes fortæller forældrene/forælderen, hvordan og hvad der arbejdes med og sammen med pædagog og tovholder går de på opdagelse i, hvad barnet forsøger at fortælle med sin adfærd og hvor der er behov ændringer i læringsmiljøerne i institutionen og i hjemmet.

Mellem møderne med forældrene afholdes refleksionsrum med stuens personale. Her medbringes ligeledes praksisfortællinger, der bruges til refleksion over, hvad barnet forsøger at fortælle med sin adfærd og hvordan de voksne på stuen, hver især oplever barnet og deres egen rolle i relation til barnet. Dermed kastes der lys på barnet fra forskellige positioner og der opstår en mangfoldighed af viden om barnet og nye handlemuligheder og en større

indsigt i barnets adfærd og hvad det kalder på at tiltag fra den voksnes side.

Vores læringsrum på Martha Hjemmet i forhold til børn i udsatte positioner er rundet af en bevidsthed om vores sprog. Vi er optaget af at vi via vores sproglige handlinger enten kan åbne eller lukke for børnenes deltagelsesmuligheder.

Vi ønsker via så megen dialog og faglig sparring med kollegaer som muligt at sikre et nuanceret syn på børnenes trivsel og udvikling. Vi er optaget derudover at to perspektiver, dels vores egen rolle i det relationelle samspil med barnet og dets familie. Vi anvender gerne kollegaers observationer, vidiofilm/Marte Meo sparring eller at blive observeret af forvaltningens psykolog for videre sparring på vores eget bidrag til interaktionen. Derudover søger vi hele tiden at kommunikere inkluderende med barnet og om barnet. Det betyder ligeledes en udvidet opmærksomhed på muligheder fremfor begrænsninger.

Vi har desuden den normkritiske tilgang der gør, at vi ikke søger forståelse af barnets tilstand og adfærd grundet i hvorvidt det er en dreng eller pige. En sådan kategorisering forsøger vi ligeledes at afmontere hos såvel forældre som tværfaglige samarbejdspartnere. I ønsket om ikke

at bidrage til yderligere stereotyp kategorisering men derimod sikre lige muligheder. Dog er vi bevidste om, at en stærk forventning fra familien til barnet om en snæver kønskategoriisk adfærd kan selvsagt præge barnet og have indflydelse på barnets udfoldelsesmuligheder eller mangel på samme. Vi italesætter dette sammen med forældrene.

Inddragelse af lokalsamfundet

Vi på Martha Hjemmet er optaget af at inddrage nærmiljøet som en udvidet del af vores pædagogiske læringsmiljø.

Vi befinder os på indre Nørrebro med mange spændende muligheder lige udenfor vores dør. Bevæger vi os lidt længere ud, så er mulighederne utallige. Vi bruger flittigt de offentlige transportmidler eller vores egen lille mini bus eller vores Christiania cykler. Sidstnævnte fungerer især rigtig godt for os, både i vuggestuen og børnehaven. Vi vil gerne udvide børnenes læringsmuligheder ved at udforske alt det der omgiver Martha Hjemmet. Vi inviterer også mennesker ind på MH. Det er forældre, som bidrager til forskellige aktiviteter under diverse temaer eller andre, som har en særlig ekspertise i noget, som børnene på MH kan få gavn af at opleve.

HER ER NOGLE AF DE STEDER, SOM VI BENYTTER OS AKTIVT AF

- Vi er glade for at besøge **Byoasen** på Nørrebro, ved de gamles by. Der er forskellige dyr man kan se og røre ved. Der er geder, kaniner, mus, marsvin, forskellige slags høns og fugle og bier. Der er også en fin lille legeplads.
- **Landbohøjskolens have.** En smuk have med rig mulighed for at følge årstidens blomster, buske og træer, der i øvrigt alle er forsynet med navneskilte. Der findes over 6000 arter derovre.
- **Tårnlegepladsen i Fælledparken.** Den er bygget op omkring 5 af Københavns mest markante tårne – Vor Frelser kirketårn, Rådhus tårnet, Runde tårn, Marmorkirken og Børsens tårn. Legepladsen er for alle aldersgrupper og her er desuden mulighed for at udvide legene med samtaler om byen og bygningskunst og høje tårne.
- **Trafiklegepladsen i Fælledparken** – tæt ved Gunnar Nu Hansens Plads. Bemandet legeplads hvor vi kan lege og lære at begå os i trafikken.
- **Hans Tavsens legeplads** benytter vi ganske ofte. Geografisk ligger den meget tæt ved MH og er derfor nemt

tilgængelig. Legepladsen ligger mellem Nørrebro Park og Blågårdsskolen. Det er en bemandet legeplads med dyr og krydderurtehave. Der er desuden mulighed for at lave bål. Alle aldersgrupper kan udfordres motorisk og sanseligt.

- **Legepladsen ved Ingemannsvej** er primært for vores vuggestue eller de mindste børnehave børn. Balanceevnen bliver udfordret da terræn er bakket. Der er nedgravet trampoliner, som vi ynder at hoppe eller blot balancere på.
- **Bag Korsgadehallen** er der også mulighed for sanse-motoriske udfordrende lege.
- **Asisstens Kirkegård.** Her kommer vi ofte. Vi bruger den bl.a. til at udforske årstidernes skiften. Farveskiftet er meget tydeligt derovre grundet de mange træer og buske. Vi kan ligeledes gå på opdagelse og undersøge de biitesmå dyr, biller, regnorme. Vi taler meget om gravstederne. Også om hvorfor man ikke må gå inde på dem, hvorfor man planter blomster og sætter lys ved dem. Vi har tit madpakker med derover i sommersæsonen. Vi henter natur materialer derovre hos gartneren til højtider som jul og fastelavn og til anvendelse i forskellige temaer/projekter.

- **Tur på Rantzausgade, Blågårdsagde eller andre lokale veje.** Det er en stimulerende oplevelse alene det at gå en tur ned af fx Rantzausgade. I ro og mag studere vinduer, kigge på husene og huske at kigge op og se husenes tage og himlen henover. Vi besøger gerne grønthandleren, som vi hilser på og køber grøntsager med hjem som vi taler videre om, når vi er hjemme på MH igen.
- **Blågårdens Bibliotek.** Det er et fantastisk sted for os at komme med børnene, dels for at kigge i og låne bøger men også til diverse arrangementer som fx teater og oplæsning.
- **Skolehaven.** Fra maj til sidst i september kører vi på skift ud og passer og nyder vores skolehave. Det giver os mulighed for helt klassisk at arbejde med og opleve "fra jord til bord", hvilket går fint hånd i hånd med, at MH er et måltidshus. Vi sår og lægger frø sammen med børnene. Vi vander og luger og ser tingene vokse op. Vi dufter og smager på vores afgrøder. Udover vores egen have er der fælles have med høns, bær buske og store frugttræer. Æble, pære, blomme, kvæde og valnøddetræer. Haven byder også på et hav af forskellige blomster. Alt sammen noget vi kan nyde og bruge som afsæt for et fælles læringsrum. Vi laver

tit kunst malet med farverne fra knuste bær, blomster og kul. Vi laver bål derude og vi laver også heldagsture derude hvor også de mindste sover middagslur på tæpper under træerne. Oftest har vi madpakker med, som vi spiser derude, og så kører vi hjem bagefter. Skolehaven er et sanse bombardement af skønhed, dufte, natur, vejr og vind.

- Vi er glade brugere af Københavns kommunes naturværksted **STREYF**. Det kan nogle gange kræve at vi booker plads i meget god tid inden, hvilket ikke levner plads til så megen spontanitet, men hver gang vi har været derude er børn og voksne meget berigede med de muligheder vi får ved at være derude. Vi laver ofte mad over bål derude og derudover er der plads og mulighed for alverdens aktiviteter. STREYF ligger i Uterslev Mose på Rådvalsvej 69, der er hus og toiletter tilknyttet og kan rumme op til 60 personer.
- **Naturcenter Amager** (der tager vi metro til, kun 10 min gang fra metro st. Vestamager) Det ligger på Kalvebod Fælled. Vi har stor fornøjelse af at deltage i de aktiviteter, der arrangeres og guides af deres naturvejledere. Derudover er det bare et fantastisk sted med en verden af gode dyre og naturoplevelser.

- **Skovbrynet i Hareskoven**. Det er nemt at komme dertil med S-tog. Der er et Shelter inde i skoven hvor vi hygger os, laver bål mad og leger i skoven
- **TIPPEN i sydhavnen**. Et unik naturområde tæt på storbyen.
- Vi har et samarbejde med **Brorsons Kirke** på Rantzausgade. Selve bygningen er smuk og spektakulær i børnehøjde. Vi besøger kirkerummet sammen med børnene til jul i forbindelse med at præsten fortæller om jul og der bliver sunget og spillet musik for børnene. Alt imens at de sidder eller ligger på gulvet og bl.a. kigger op i loftet hvor der er meget for øjet at se på.
- **SMK – Statens museum for kunst** – besøg her indgår altid i vores temaer. Vi har stor glæde af museets guider, som viser os rundt i passende mængde ift. børnegruppen og alder. Vi bestiller et sådant besøg på forhånd ud fra hvilket emne vi arbejder med og så tilrettelægger museets personale en rundvisning der passer dertil. Vi er ligeledes meget glade for museets børneværksted. SMK er et berigende og dejligt sted at komme med børn og udover den stimuli og viden de får ved disse besøg, så sker der en dannelse undervejs der går i retning af, hvordan gebærder vi os på et museum, må man

røre ved tingene eller ej, skal vi være stille eller hvad er koderne for rimelig adfærd på et kunstmuseum.

- **Glyptoteket.** Dette er også et kunstmuseum vi er glade for. Her er der mulighed for at vi i mindre grupper kan tegne de flotte statuer, som der er i rig mængde på dette museum. Vi benytter os ikke helt i samme grad af Glyptoteket som SMK, men det er et tilbud vi søger.
- **Nationalmuseet.** Vi bruger ofte Nationalmuseet i forbindelse med forskellige temaer. Fx bruger vi museet undervejs, når vi har kulturmøde tema. I forbindelse med fastelavn, så er der tradition for at vuggestuen tager på ture derind og ser på masker
- **Arbejdersmuseet** er overvejende børnehaven som bruger dette tilbud.
- **Zoologisk museum.**

Der er jo et hav af museer i denne storby som København. Vi har ligeledes besøgt cisternerne i Valby, været på den blå planet. Sidst nævnte er desværre så dyrt, at det kræver særlig prioritering eller fondsmidler for at vi kan komme afsted.

Vi bruger også de små teatre og cinemateket samt ikke mindst dukketeater i Kgs Have og dens legeplads i samme moment.

Muligheder er der nok af og ovenstående beskrevne er blot dem vi anvender mest – vi er hele tiden nysgerrige på at lære mere om vores by og naturen omkring og i den – men også det helt nære lokal miljø og inddrage det som et udvidet pædagogisk læringsrum for børnene på Martha Hjemmet.

Som ovenstående beskrevet så prioriterer vi at give børnene naturoplevelser men vi balancerer dette med at vi også vil lære dem at navigere i storbyen, hvor de nu engang bor og skal lære at færdes.

Helt lokalt så går vi på opdagelse omkring os og udforsker bygningerne og kunsten på væggene, ser på graffiti og byskilte.

Periodevist arbejder vi også med tema ”Hvem er jeg og hvor kommer jeg fra”. I den forbindelse går vi på ture i kvarteret og tager billeder af børnene foran deres hoveddør. Det sættes så op med en tekst og bruges som led i en større fortælling derhjemme på MH

De to lokale skoler som vi primært sender vores børn videre til er Nørrebro Park Skole samt Blågårdsskole. Vi arbejder især sammen med Blågårdsskole i forbindelse med overgangen fra børnehave til skole.

Sammenhængende overgange og det sidste år i børnehaven

Barnet oplever mange overgange i sine første leveår. Både de store overgange, når det begynder i dagtilbud og senere i skole, og de mindre, daglige overgange, når barnet fx bliver afleveret om morgenen eller går fra én aktivitet til en anden. I alle typer af overgange er det vigtigt, at pædagogisk personale og forældre samarbejder om at skabe en oplevelse af sammenhæng, tryk og trivsel hos barnet.

På Martha Hjemmet vægter vi at brug tid på overgange, dels når vi modtager familien i institutionen for første gang, når barnet skal skifte fra vuggestue til børnehave, ligesom vi hver dag byder barnet og familien velkommen i overgangen fra hjem til institution og siger farvel når barnet bliver hentet igen.

OVERGANG FRA HJEM TIL VUGGESTUE

Når vuggestuen får information om, at der skal begynde et nyt barn i vuggestuen, kontakter pædagogen, der skal forestå indkøringen, forældrene. Der aftales, hvornår familien skal komme den første dag. Forældrene informeres om, hvordan vi forventer indkøringen skal være. Samtidig laves der en gensidig forventningsafstemning i forhold til

den tid, vuggestuen anbefaler til indkøring af barnet og den tid forældrene reelt har til rådighed. Det behøver ikke nødvendigvis være en af forældrene, der deltager i hele indkøringen, det kan også være en anden nær relation i barnets liv, der står til rådighed under indkøringen. Det vigtigste er at barnet kan komme i en tryk og tillidsfuld favn, når tiden i vuggestuen er ovre, da det kræver meget energi og overskud fra barnet at vænne sig til det nye liv i vuggestuen.

Det efterfølgende er en beskrivelse af den indkøring, vi anbefaler til forældrene, vel vidende at det ikke altid kan lade sig gøre.

Inden modtagelsen af den nye familie, laves velkomstskilt som hænges op, så alle på etagen kan se, at der begynder en ny familie i huset. Der sættes navn på garderobepladsen og på badeværelset, dette er med til at signalere en velkomst til familien. Der klargøres ligeledes stamkort, folder om vores arbejde med norm kritik og Barnets Hus, dette får forældrene udleveret den første dag. Barnets hus laver forældrene med billeder af barnets nære relationer, som kan danne grundlag for dialog med barnet, og barnet kan kigge på det og finde tryk i det. De første dage deltager en af forældrene sammen med barnet. I løbet af de første dage introduceres forældrene til vuggestuelivet.

Der informeres om, hvordan rytmen er i vuggestuen, om dokumentationsbogen – og felterne, hvad vi forventer af dem som forældre og hvad de kan forvente af personalet på stuen, i forhold til kommunikation om hverdagen. Derudover introduceres de til måltidspolitik, Køn og diversitet, familieplads og Tværfagligt samarbejde. Vi er opmærksomme på at det er mange informationer at modtage de første dage, men vi gentager det løbende og følger om nødvendigt op på det til 3 måneders samtalen. Samtidig bruges de første dage, hvor forælderen er sammen med barnet i institutionen, til at spørge ind til barnets første år. Hvordan har fødslen været, barslen, hvordan sover barnet om natten, hvor mange gange sover barnet middagslur og er der evt. særlige rutiner, der er gode at overtage i forhold til søvn osv.

De første par dage er barnet der sammen med forælderen, derefter går forælderen fra stuen og barnet er alene med pædagogen og et par af de andre børn fra stuen. Det er vigtigt at forælderen er i huset, så pædagogen hurtig kan få fat på vedkommende, hvis det vurderes, at der er behov for dette. Tiden hvor forælderen er fraværende fra barnet, bliver længere jo flere dage der går, på 4./5. dagen bliver barn og forælder og spiser med. Dagen efter bliver barnet alene og spiser med. På 9. dagen bliver barnet puttet efter frokost, forælderen bliver ringet op, når barnet

vågner og skal hente efterfølgende. På 10. dagen bliver barnet og spiser eftermiddagsmad efter middagsluren.

Når barnet skal sove i vuggestuen første gang anbefaler vi, at det har sovedyr eller en anden ting, der dufter af hjem og giver tryghed for barnet.

Under hele indkøringsforløbet er vuggestuen opmærksom på, at alle børn har forskellige behov og tilpasser indkøringen efter det enkelte barn.

Den første dag barnet og familien modtages, er pædagogen inde på stuen med 2-3 børn fra stuen. De andre har forladt stuen, så der er ro til at familien kan komme ind.

De børn der er på stuen, er børn, der kan håndtere, at der er fremmede mennesker på stuen og den voksne ikke kan have sin fulde opmærksomhed på de andre børn, da vedkommende skal bruge tid på, at få kontakt og gøre sig interessant for det nye barn. Samtidig er det af væsentlig betydning, at det nye barn kan se, at de andre børn er trygge ved at være der og leger. Dermed er der en mulighed for at barnet får interesse for de andre børn og bliver nysgerrig på deres leg/legetøj og søger deres selskab.

Det første lange stykke tid er det primært den pædagog,

der har indkørt barnet, der spiser med barnet og putter det. Derefter tages der kontakt fra de andre voksne på stuen og til sidst kommer kendskabet til resten af vuggestuens personale.

Efter ca. 3 måneder tilbydes familien en samtale, med den pædagog der forestod indkøringen. Til den samtale er der tid til at snakke om, hvordan forældrene har oplevet indkøringen og om der er spørgsmål omkring vuggestuen, der skal afklares. Pædagogen følger ligeledes op på Køn og diversitet, måltidet, Familieplads og Tværfagligt team – alle dele i forhold til om familien har spørgsmål, der eventuelt skal afklares.

OVERGANG FRA VUGGESTUE TIL BØRNEHAVE

Når vuggestue barnet er ved at nærme sig sin afslutning og skal videre i børnehaven på Martha Hjemmet, tilbydes en overleveringssamtale med den stue barnet skal begynde på. På mødet deltager en pædagog fra barnets stue i vuggestuen og fra den kommende stue i børnehaven, forælderen/forældrene og afdelingslederen fra børnehaven, hvis der er muligt. Det giver familien mulighed for at se den pædagog, der skal indkøre barnet, samtidig med at pædagogen i børnehaven fortælle om, hvad det vil sige at være børnehave barn og hvilke forventninger børnehaven har til forældrene. Samtidig fortælles der, hvor forældrene

skal orienterer sig henne for at finde div. informationer og hvilken daglig kommunikation de kan forvente af personalet på stuen. Det giver samtidig afdelingslederen mulighed for at byde velkommen til børnehaven og parterne kan gensidigt få at ansigt på hinanden. Derudover overleverer pædagogen fra vuggestuen, hvordan barnets trivsel og udvikling er. Hvis der er særlige tiltag, der har været sat i gang i forhold til barnets trivsel og udvikling, overleveres det på dette møde.

Ofte er der flere børn, der rykker i børnehave på samme tid og ofte er der flere, der rykker på samme stue. Cirka en måned før barnet begynder i børnehave, besøges stuen barnet skal begynde på sammen med andre børn fra samme stue eller børn fra de andre stuer, der også skal i børnehave. Hvis det er muligt, når barnet at lege på stuen i børnehaven en gang om ugen den sidste måned, det går i vuggestue. På besøget kommer børnene op og lege med legetøjet og hilse evt. på den pædagog, der skal indkøre barnet. Hvis det er muligt deltager barnet i samling sammen med den voksne fra vuggestuen og et par andre børn fra vuggestuen. Børnene i vuggestuen bruge ofte den store legeplads, hvor børnehaven holder til, hvilket gør, at de kender denne del af børnehaven rigtig godt og samtidig kender nogen af de voksne fra børnehaven. Det er med til at gøre overgangen fra vug-

gestue til børnehave mere overskuelig. Samtidig er indretningen, farverne og nogle af de dagligt tilbagevendende rutiner, så som samling og måltidet, med til at skabe bro mellem de to afdelinger.

Den sidste dag barnet er i vuggestue holdes der afslutning, som forældrene inviteres med til. Bordet bliver pyntet med dug og barnet har frugt, brød eller andet med uden sukker, som det deler ud. Alle børn der stopper i vuggestuen får en mappe med billeder, malerier og tegninger fra deres vuggestueliv.

MODTAGELSE OM MORGENEN, FARVEL OM EFTERMIDDAGEN

En anden vigtig overgang er den tilbageværende aflevering om morgenen. Her er der forskel på om, man er vuggestuebarn eller børnehavebarn, i forhold til den information, der er vigtig for pædagogerne at få om barnet om morgenen. I vuggestuen opfordres forældrene til at skrive på afkrydsningslisten, hvornår barnet er vågnet, om det har været en nat med mange forstyrrelser. Samtidig opfordres forældrene til at informere om ændringer i hverdagen, hvis den ene forælder er fraværende i en længere periode eller andre ting, der kan påvirke barnets trivsel. Dette for at forstå de reaktioner, der kan virke påfaldende anderledes i barnets opførsel. Dermed kan de voksne

være på forkant med situationen og forstå og italesætte barnets intentioner med dets handlinger. Derigennem muliggøres et miljø, hvor barnets liv udenfor vuggestuen også kan mødes og forstås, så barnet oplever sig anerkendt.

Alle børn uanset om det er i vuggestuen eller børnehaven mødes af voksne, der kigger dem og deres familie i øjnene og siger godmorgen. Barnets hjælpes med at sige farvel til forælderen. Nogen har brug for at blive afleveret på skødet, andre skal hjælpes i gang med en leg og andre børn vinker selv farvel. I børnehaven er der mulighed for at vinke farvel i vinduet. Nogen børn gør det sammen med

et eller flere børn fra stuen, andre alene og andre igen sammen med en voksen.

De voksne der møder først ind på stuerne klargøre stuen og der stille tegnepapir og tuscher frem på et bord. Legetøjet er sat frem så det indbyder til leg og fordybelse.

Om eftermiddagen overleveres ligeledes barnet til forældrene. Relevante oplysninger som ændret adfærd, har barnet har slået sig, været ekstraordinært træt og lignende videregives til forældrene, så de har mulighed for at tilrettelægge resten af dagen efter dette.

OVERGANG FRA BØRNEHAVE TIL SKOLE/ FRITIDSINSTITUTION

På Martha Hjemmets siger vi hvert år farvel til omkring 35 børnehavebørn, når de skal begynde i skole/Fritidsinstitution. Det år hvor barnet fylder 6 år, skal det ifølge lovgivningen begynde i 0. klasse

2/3 af "vores" børn begynder på Blågårdsskole, som er vores lokale distriktsskole. Den sidste 1/3 fordeler sig på henholdsvis private skoler og andre kommunale skoler på Nørrebro. For 10 år siden var fordelingen omvendt, men heldigvis er det lykkedes at gøre distriktsskolen attraktiv igen – hvilket lettere overgangen til skole, for "vores" børn

på Martha Hjemmet. Det betyder, at de fleste børn flytter med nogen de kender i forvejen. Overgangen fra børnehave til skole/fritidsinstitution er et stort skridt for de fleste børn, og det er derfor vigtigt, at vi gør hvad vi kan for at sikre den bedste mulige overgang for det enkelte barn.

VIDENSOVERDRAGELSER

I Københavns kommune er det blevet besluttet, at der skal laves en "videnoverdragelse" til både skole og fritidsinstitution, for hvert enkelt børnehavebarn. Denne vidensoverdragelse foregår elektronisk via Kbh-barn, og sker i et samarbejde mellem institutionen og forældrene. Vidensoverdragelse kan kun ske med samtykke fra forældrene. Formålet med Vidensoverdragelsen er at både skolen og fritidsinstitutionen, som modtager institutioner, skal være så godt klædt på som muligt til at modtage det enkelte barn. Det betyder, at børnehaven og forældre skal beskrive den vigtigste viden og de gode erfaringer, de hver især har med barnet, inden barnet stopper i børnehaven.

Samtidigt fungerer samtalen med forældrene, som en god afslutning på børnehavelivet, hvor vi sammen med forældrene evaluerer tiden i børnehaven og tager en snak om hvad der nu skal ske. I de tilfælde hvor der er brug for en særlig uddybende vidensoverdragelse, er det børnehaven

der står for indkaldelse af møder, hvor skole og fritidsinstitution evt. kan deltage.

STÆRKT SAMARBEJDE

I Københavns kommune er det besluttet at der skal være et gensidigt forpligtende samarbejde mellem skoler, børnehaver, fritidsinstitutioner og fritidscentre, også kaldet "Stærkt Samarbejde"

Børn og unges trivsel og udvikling er et fælles ansvar, og derfor skal de forskellige tilbud arbejde sammen om at skabe børne- og ungemiljøer, der sikrer tryghed, udfordringer og udvikling for børnene/de unge. Dette gøres gennem en lokal samarbejdsaftale, som indgås mellem skoler, dag- og fritidstilbud.

Konkret har vi på Martha Hjemmet, via vores "stærkt samarbejde" aftale, besluttet følgende:

- At alle børn skal besøge Blågårdsskole. Det er ikke sikkert at alle børn skal begynde på distrikt skolen, men så har de besøgt én skole, og har fået et indtryk af den.
- At alle børn og børnehaveklasselærere, skal lære én fælles sang – denne sang synges så de første dage i skolen, som en fælles referenceramme.

- At nogle pædagoger i "storegruppen" skal besøge 0. klasserne på 'Blågårdsskole, og deltage i undervisningen, og at alle 0. klasse lærer skal besøge én børnehave og deltage i dagligdagen her. Udviklingen går stærkt, og både skole og børnehave har udviklet sig markant de sidste 10 år. Udvekslingen mellem skole og børnehave, skal derfor styrke kendskabet, til det børnehaveliv børnene kommer fra, ligesom pædagoger skal kende til det der foregår i 0. klasse på skolerne.

STOREGRUPPER

På Martha Hjemmet har vi hvert år det vi kalder "Storegruppen", hvor der arrangeres særskilte aktiviteter for de børn, som den følgende sommer skal i skole.

Fra efterår og til april mødes gruppen med to voksne hver uge og har en dag sammen. Børn i denne alder er i en rivende udvikling, og de fleste er begyndt at få brug for nye slags udfordringer. Der er noget særligt forbundet med at være de største i børnehaven og vide, at man skal snart i skole. Det kan også give anledning til spekulationer og usikkerhed hos det enkelte barn. Vi voksne vil være med til at facilitere en modningsproces hos barnet, som gør overgangen mere tryk. Målet er, at barnet vil få så meget overskud og sikkerhed omkring alt det nye, at det kan glæde sig til skolestart.

Det handler nemlig ikke kun om at blive skoleparat men også læreparat. Med reference til Stig Brostrøm, lektor ved institut for uddannelse og pædagogik på DPU, har børnehaver og skoler ofte talt om, at man bør give børnene nogle færdigheder med, fx at de kan binde snørebånd, sidde stille på en stol, skrive deres navn, modtage en besked og lignende. Der findes lister for disse færdigheder, som børn bør kunne, når de begynder i skole.

At være læreparat handler om at barnet kan rumme at skifte miljø, at barnet er klar over, at det nu er elev i skolen, hvor man skal tilegne sig noget nyt. At barnet har en bevidsthed om, hvad det gør, hvordan det gør det og hvorfor det gør det. At barnet kan finde sig til rette i nye sammenhænge og er i stand til at skabe nye sociale relationer.

Meget overordnet kan man sige, at forskellen på at være skoleparat og læreparat er, at man kan sagtens have børn, som har tilegnet sig de færdigheder, der forventes, men som ikke får noget ud af det. Samtidig skal det siges, at inkluderet i at være læreparat er også, at man har tilegnet sig visse færdigheder. Det er blot en udvidelse af forståelse af det tidligere anvendte begreb "skoleparathed", som viser, at det er væsentligt, at vi i børnehaven også fokuserer på at understøtte børnenes mere personlige og sociale kompetencer.

Vi er inspireret af Århus kommune, som har udarbejdet følgende anbefalinger for førskolearbejdet:

- At man tager hensyn til det enkelte barn.
- At der er fokus på barnets evner til at modtage, bearbejde og handle passende på udfordringer og stimuli.
- At der er fokus på barnets evne til at være koncentreret, at kunne håndtere sine følelser og at have en forståelse for og indsigt i konsekvenserne af dette for sig selv og sine omgivelser.
- At der er fokus på barnets evne til at forholde sig til sammenhænge mellem dele og helheder.
- At man stræber efter at børnene bliver tillidsfulde, både over for andre mennesker og nye udfordringer.

Det er væsentligt, at børnene øver sig i at kunne fortælle om deres erfaringer og oplevelser. At de er glade, nysgerrige, modige og indsigtsfulde. Det er dog lige så vigtigt, at de også lærer at lytte og vente på tur. Andre kodeord, som vores arbejde indrettes efter, er at støtte børnene i at blive samarbejdsvillige, sociale og hensynsfulde.

Det er ligeledes vigtigt for os at støtte børnene i at blive selvhjulpne. Det er nødvendigt, når det skal navigere i et så meget større univers som skolen, og hvor der ikke er voksne til at hjælpe barnet på samme måde som i børnehaven. Så helt konkrete ting som at kunne netop binde sine snøreband, bruge lynlås og knappe knapper er også en del af det, vi arbejder med at lære børnene.

Så er der nogle motoriske færdigheder, som vi har øje for skal udvikles, fx at kunne holde på en blyant med to fingre og kunne klippe med en saks.

Evnen til at kunne koncentrere sig er ikke noget medfødt. Det fordrer, at man først og fremmest får mulighed for at have rum og tid til fordybelse. Dette er vi særligt opmærksomme på, at børnene har brug for.

Vi ønsker at udvikle børnenes sprog, ordforråd og begrebsverden. Det gør vi bl.a. ved at arbejde med højt-læsning og dialog omkring bøger samt børnenes egne fortællinger.

I storegruppen ønsker vi også at give børnene mulighed for at udvikle deres kendskab til tal og bogstaver. Vi arbejder med at lære at tælle, at kunne knytte forståelse an til et tal og fx samme antal frugter i et fad. At børnene får

en viden om, at bogstaver bliver brugt til at skrive med, og at de kan læses som ord, når de sættes sammen på en bestemt måde, hvordan bogstaver lyder og ser ud – også når de sættes sammen til ord. Der er mange måder at lege med bogstaver og tal og indpode glæde herved. Vi vil desuden arbejde med at udvikle børnenes fantasi, og at de bliver sansestimuleret og sanseopmærksomme.

I gruppen er der derudover fokus på, at børnene lærer at løse konflikter blandt hinanden, at de får redskaber til dette. Det kan være at få hjælp fra en 3. person evt. en ven eller en voksen. Vi arbejder med at børnene udvikler deres kommunikative færdigheder i denne sammenhæng samt evne til at afkode hinandens signaler og at turde sige til og fra.

Vi vil undervejs i forløbet tage på forskellige ture, som bl.a. giver børnene kendskab til omverdenen. Tur til evt. skov, strand, museum og bibliotek. Herefter vil børnene få mulighed for at tegne og fortælle om, hvad de har set og oplevet, ud fra deres hukommelse og derved få styrket det at huske noget, man har set og hørt.

Vi er heldige at have nogle store og gode lokaler på Martha Hjemmet, som vi kan gøre brug af. Her tilbringer storegruppen meget tid.

Dokumentation og evaluering

Evaluerende pædagogisk praksis handler om løbende og systematisk at evaluere sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. En systematisk evaluerende pædagogisk praksis styrker kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og sikrer, at det hele tiden er justeret og tilpasset den aktuelle børnegruppens behov.

På Martha Hjemmet ønsker vi, at vores arbejde tager afsæt i en stærk evalueringskultur, hvor det er en kontinuerlig og tilbagevendende aktivitet at evaluere dagligdagens gøremål. Dette er et vigtigt element og redskab, for bl.a. at kunne sikre at børnenes behov tilgodeses, men også at bl.a. perspektiver om køn, diversitet og ligestilling samt børns medbestemmelse bliver tilgodeset.

Vi må som pædagogisk personale i den sammenhæng være godt forberedt; for at kunne evaluere må man vide, hvad der helt specifik er målet med en given aktivitet, hvilken forbindelse der er til læringsmiljøet, og man må være opmærksom på hvilke tegn der vil lede hen mod – eller væk fra målet.

Evaluering på Martha Hjemmet skal dermed være en systematisk vurdering af sammenhænge mellem de pædagogiske indsatser og tiltag der bliver gjort i dagligdagen og vores læringsmiljø. Sagt på en anden måde, er det en vurdering af læringsmiljøet og hvorledes det påvirker børnenes trivsel, læring, dannelse og udvikling. Det kræver at vi har fokus på vores egen refleksions- og læringsproces.

På Martha Hjemmet ved alle medarbejdere, at det er en del af arbejdet som pædagog hos os, at man skal evne at få kastet lys på egen praksis men også selv turde lyse på kollegaers praksis. Som pædagog bruger man sig selv som sit fineste redskab. Det vil sige, at vi kan kun blive dygtigere og justere på vores indsats om vi bliver spejlet af andre og kan gå i dialog herom.

Det er i virkeligheden ganske centralt for vores forståelse af en stærk professionalismisme båret af høj kvalitet. Altså at pædagogisk personale løbende har mulighed for selvkritisk at få øje på egen praksis netop ved dialogen og analysen med sine kollegaer. Hele tiden med udgangspunkt i hvad det enkelte barn og børnegruppen har brug for. På den måde kan vi løbende justere på vores praksis til børnenes bedste. Det er helt klart vores holdning, at en daginstitution der er båret af en stærk dialogkultur er langt i forhold til at kvalificere den pædagogiske praksis.

Vores motto lyder:

”På Martha Hjemmet har vi mod til at være nysgerrige på hinandens intentioner”

Når vi arbejder med evaluering, handler det om at blive klogere på det, der virker og det som fremadrettet bør gøres anderledes, for at de mål der ønskes opnås. Dokumentation bør danne grundlaget for evalueringen.

På Martha Hjemmet er der en høj grad af metodefrihed ift. dokumentation dog ud fra nogle klare pejlemærker af, hvor vi skal hen og hvor vi kommer fra, rent værdimæssigt. Dokumentation kan også være et ”produkt” eller ”pynt” akkompagneret af en tekst; men vi har nogle grundprincipper:

Alle stuer har en dokumentationsbog, der ligger fremme til forældrene. Vi har dokumentationsfelter malet på væggene ved hver stue, kun til brug af dokumentation. Det der bliver dokumenteret gennem det skrevne ord, skal præsenteres ved computerudskrift, der sammen med anden dokumentation (billeder eller tegninger) hænges op på væggen.

Alle pædagoger på Martha Hjemmet er forpligtede på at dokumentere. Derudover er det op til hver enkelt pædagog at være bevidst om hvorfor og hvordan – samt at kunne argumentere for sine dokumentationsvalg. I forhold til det, er der nogle nøglespørgsmål, man kan stille sig selv: Var det processen, man ville vise? Var det øjebliksbilleder af glade børn, man ville vise? Var det et overordnet læreplansarbejde? fokus på det pædagogiske læringsmiljø? osv. Desuden er det vigtigt at have for øje hvem man dokumenterer til? Er det til forældre, børn eller primært til kollegaer, at man præsenterede dokumentationen for? Det kan selvfølgelig også være dokumentation til tværfaglige kollegaer.

Vi er som alle andre pædagoger i Danmark enormt udfordret på, at vores fag lider under manglen på afsat tid til didaktisk arbejde. Sammenlignet med nordiske kollegaer i fx Norge og Finland, så har vi uhørt lidt tid til dette vigtige arbejde. Derfor er det bydende nødvendigt, at det accepteres, at vi arbejder i et dagligt spændingsfelt mellem et stærkt ønske om at ville synliggøre vores vigtige faglige arbejde til familierne og til hinanden, men at der dagligt må træffes faglige skøn af pædagogerne på, hvad de vælger at dokumentere.

Der skal dokumenteres, og der skal derfor også laves nogle nedslag og træffes beslutninger om hvad vi vælger

at dokumentere, da det ikke er muligt at præsentere et fyldestgørende billede af vores arbejde. Der er ganske enkelt ikke tid dertil.

Vi forsøger at operere i dette spændingsfelt ved, at de nedslag, der så træffes og det der vises er baseret på vel-reflekterede faglige overvejelser fra personalet. Vi er altid parate til at gå i dialog herom.

Det er dog klart, at for at arbejde ud fra en stærk evalueringskultur, så fordrer det en vis systematik i vores metodevalg i og med, at dokumentationen ikke altid er fyldestgørende.

HVILKE GREB ER DET SÅ, AT VI BENYTTER OS AF?

Dels tager vores arbejde afsæt i et meget gennearbejdet og tydeligt værdisæt. Trods højt til loftet, så er ingen på Martha Hjemmet i tvivl om hvilke pædagogiske principper og værdier, der arbejdes ud fra. Det sikres bl.a. ved, at der årligt uddeles en intern strategi og kompetence udviklingsplan for alle, som arbejder på Martha Hjemmet. Heri begrundes netop strategien og det beskrives ikke bare, hvor vi skal hen i det kommende år og hvad vi skal arbejde med. Det beskrives tillige, hvor vi kommer fra. Altså hvad havde vi fokus på i det forgange år og hvad lærte vi, hvad fungerede og hvad kan vi tage med videre.

Strategiplanen sætter en meget tydelig ramme. Den er et demokratisk dokument i og med, at personalet har indflydelse på, hvilke emner der tages op og arbejdes med i det kommende år. Ligeledes inddrages personalets egen evaluering og kommentarer for ændrede behov. Med strategiplanen har vi sikret en høj grad af dokumentation og evaluering af vores arbejde. Det er selvsagt på et lidt mere overordnet niveau end i det daglige arbejde.

I det daglige har hver enkelt stue ansvar for løbende at evaluere på deres aktiviteter og på, at læringsmiljøet er afstemt efter dels vores værdier og dels børnegruppens behov. At sammenhængen er tydelig.

Det foregår ved dels at evaluering er et fast punkt på dagsorden til stuens egne stuemøder, men også, at vi har det på som punkt ved vores pædagogmøder, hvor alle afdelingens pædagoger samt afdelingslederen er samlet.

Det er funderet i, at vi på Martha Hjemmet som tidligere skrevet vægter og værdsætter en høj grad af dialogisk kompetence. Uden det kunne vi ikke bedrive evaluering på denne måde. Det er afgørende, at vi tør og at vi kan tale med hinanden. Om det der fungerer og det vi ikke oplever som hensigtsmæssigt. Vi gentager her vores motto, der hedder "På Martha Hjemmet har vi mod til at være nysgerrige på hinandens intentioner." Det bærer også vores evalueringsarbejde frem.

DET ER VIGTIGT AT DOKUMENTERE OG EVALUERE PÅ:

- Aktiviteter – har vi gjort det vi satte os for?
- Læringsmiljø – Stiller vi det til rådighed som er nødvendigt?
- Børnenes udvikling, trivsel og læring – Udvikler de sig, trives de og bliver de dygtigere?

Derudover reflekterer vi over og diskuterer på sammenhængen mellem disse 3 punkter.

Når vi dokumenterer børnenes hverdag, lader vi dem

periodevist deltage aktivt gennem fx børne interviews, hvilket giver os et stærkere indblik i vores egen praksis. Derudover får børnene en oplevelse af at blive hørt, og at deres oplevelse har værdi i sig selv. Vi kan lære meget om sammenhængen mellem læringsmiljø og børns trivsel, udvikling og læring i de pædagogiske aktiviteter ved at lytte til dem og se efter tegn. Det giver os en ny og vigtig indsigt i, hvad der foregår hos det enkelte barn og i børnegruppen, som kan bruges som afsæt for refleksion og ny handling.

I det hele taget er hele Martha Hjemmet gennemsyret af en stærk vilje og et ønske om at inddrage børnenes perspektiv. I det daglige samvær, i planlægningsarbejdet af nye aktiviteter/temaer, i rutinesituationerne, i dokumentationen og til evalueringen.

Vi arbejder på et større nordisk samarbejde, der er initieret af os på Martha Hjemmet. Målet er at vi bliver endnu dygtigere til, hvordan børnenes perspektiv kan få plads. Vi har allerede fået inspiration herunder at anvende små filmklip af enten samspil, læringsmiljøer eller aktiviteter men hvor det typisk vil være det pædagogiske personale, som analyserer på disse, så kan det have stor betydning og værdi at lade børnene gøre dette. Det gør en af vores samarbejdspartnere i Norge, hvilket vi fandt yderst inspirerende.

Vi er på Martha Hjemmet ekstra opmærksomme på at sikre, at vores evalueringer har fokus på sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø til børnenes trivsel og udviklingsmuligheder, frem for blot på aktiviteterne.

Det er en ny form for opmærksomhed, der er kommet med den styrkede læreplan.

Det er væsentligt at nævne, at grupperne ofte (også i den nye læreplan) betegnes som "stuer". Det er jo i virkeligheden en ældre og ret klassisk betegnelse for en vuggestue eller børnehave gruppe. Måske også en anelse misvisende. Alle på Martha Hjemmet er ansat i hele huset. Det betyder, at man i princippet ikke "bor" på nogen stue og slet ikke, at det skal tænkes i retning af ens egen dagligdagsstue. Vi prioriterer og respekterer selvfølgelig relationer, kontinuitet og tilknytning. Samtidig er det vigtigt, at de voksne er bevægelige og tilgængelige. Altså at man som udgangspunkt kan gå ind på en hvilken som helst stue og være i kontakt med såvel voksne som børn og agere adækvat i forhold til, hvad situationen kalder på. Det står over alt andet, at man som pædagogisk personale har en høj faglighed samt gejst og glæde ved sit arbejde.

Det får den betydning, at stuernes læringsrum indrettes efter, hvad der er vigtigt for børnene og ikke efter de

voksnes private eller personlige præferencer. At der er en tilgængelighed også i forhold til materiale og lege og læringszoner, som ens kollegaer også forstår og kan forholde sig til.

Grunden til, at dette beskrives her, er fordi at det igen får betydning for, hvordan der dokumenteres og evalueres. Kan kollegaer ikke afkode hverken læringsmiljøet eller navigere fornuftigt i det, så indgår disse betragtninger også i evalueringen med hinanden. Transparens og dialog er her kodeordene

Nedenfor ses et evalueringsskema, som vi anvender på Martha Hjemmet.

Derudover bruger vi af metoder SMTTE-model, praksisfortællinger, TOPI, sprogvurderinger, vidensoverdragelser, handleplaner, MUS og GRUS. Tværfaglige børneforum.

Vi er begejstrede for Marte Meo og anvender det gerne. Dels samarbejder vi med forvaltningens Marte Meo konsulent og dels har vi en uddannet Marte Meo pædagog, som arbejder hos os.

Vi prioriterer faglige refleksionsrum og tematisk didaktisk arbejde. Vi afsætter tid hertil. Vi arbejder udviklingsorienteret og normkritisk med afsæt i en høj grad af dialogisk

kompetence. For nærmere definition af disse begreber anbefales den røde bog "at arbejde udviklingsorienteret", som er skrevet med specifikt udgangspunkt i arbejdet på Martha Hjemmet og den gule bog "Giv alle børn flere muligheder", der beskriver det normkritiske arbejde på Martha Hjemmet. De kan købes eller lånes ved henvendelse til ledelsen.

Vi anvender tillige skriftlige evalueringsskemaer. Men for at de for alvor skal give mening, så skal de bringes dialogisk i spil. Vi evaluerer desuden vores læreplansarbejde samt temaarbejde på to årlige store fællesmøder for begge afdelinger.

VI BRUGER FØLGENDE REFLEKSIONSSPØRGSMÅL TIL AFSÆT FOR VORES EVALUERING:

- Hvordan er samspillet mellem vores faglige intention til det læringsmiljø vi har skabt?
- Beskriv sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes mulighed for trivsel, udvikling, læring og dannelse?
- Er der behov for opkvalificering af det pædagogiske læringsmiljø i forhold til den faglige intention?

Som hjælperedskab bruger vi løbende en overordnet skabelon vedr. evaluering, som ses her. Den anvendes som en del af planlægningen af aktiviteter og temaer:

EVALUERINGSMODEL:

Målgruppe

- Hvilke børn deltager?

Læreplanstema

- Hvilke pædagogisk emne er i fokus under læreplanstemaet?

Læringsmål

- Hvad er målet med aktiviteten/hvad vil vi opnå?

Aktivitet

- Hvilken pædagogisk aktivitet er i fokus?
- Hvordan er sammenhængen til det pædagogiske læringsmiljø?

Metode/tiltag

- Hvad skal igangsættes for at opnå målet og hvordan?

Tegn

- Hvilke tegn skal jeg kigge efter?

Reflektion/ evaluering

- Er målet nået? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvad lykkedes?
- Hvad skal jeg gøre mere/mindre af?
- Hvilke tegn skal jeg fremover være opmærksom på?
- Kræver det justeringer i det pædagogiske læringsmiljø?

Vuggestuens læreplan

Børns leg i vuggestuen

Leg har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Leg er grundlæggende for barnets udvikling og understøtter bl.a. fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet.

På Martha hjemmet har vi i vuggestuen skabt tydelige læringsmiljøer på stuerne og i uderummet, for at gøre det tydeligt for børnene, hvad der kan leges med hvor. Vi er dog også optaget af indimellem at forstyrre disse legezoners rammer ved at blande legetøjet, så det kan anspore fantasien og udvikle nye legemuligheder.

På vuggestuens legepladser er der skabt nogle naturlige inddelinger af uderummet. På legepladsen nedenunder er rutsjebanen adskilt fra sandkasserne af et hvidt stakit, dette gør at legepladsen ikke virker så stor, men giver mulighed for ro og fordybelse. I uderummet er der mulighed for forskellige former for leg både de lidt vildere fysiske lege og de mere stillesiddende fordybede lege. Vi har en kæmpe kasse fyldt med sandkasse ting, samt et skur med legetøj hvor der bl.a. er løbecykler, små og store biler, kridt og bolde vi kan tage med ud på legepladsen, alt efter hvad børnene eller de voksne har af ideer til leg.

Det er vigtigt for os, at vi fordeler os i uderummet og bruger uderummets muligheder. Det er desuden vigtigt at vi tænker diversitet ind i aktiviteter og leg, som foregår i uderummet. Det kan gøres bl.a. ved sprogbruget og ikke altid gå i gang med den samme leg i sandkassen. Alle kan lege med mudder og løbe stærkt, udfordre motorikken og skærpe sanserne. Alle kan sidde stille i sandkassen eller så nogle grøntsager. De voksne giver de samme muligheder for alle børn, om end det er vildt, udfordrende eller stille aktiviteter. Dette er med til at barnet kan folde sit potentiale ud uanset køn.

Stuerne er inddelt i forskellige ”rum”, der fysik er adskilt af fx rumdelere. Det kan være legekøkken hvor der leges med mad, et andet ”rum” en læse krog og et tredje ”rum” et afskærmet hjørne med let adgang til kasser med legetøj med fx togbane eller Lego, hvor der er plads til at udfolde en leg.

Vi lærer børnene, at lege i de ”rum” der er skabt på stuerne, og blive i det ”rum” indtil legen er slut. Hvis barnet ønsker at lege med noget andet/andre, skal den igangværende leg afsluttes og ryddes op før en ny leg kan igangsættes. Dette gøres for at legetøjet igen er klar og præsentabelt til en ny leg.

På kasserne med legetøj sætter vi billeder udenpå, så børnene nemt kan orientere sig om hvad der er indeni. Dette gør at børnene nemt kan gå i gang med en leg, og udfolde deres fantasi. Vi sørger for at der er det i kasserne der skal være og at der er mulighed for at tilføje nyt. Det skal være overskueligt for børnene.

Vores legetøj og bøger tilbyder nuancerede identifikationsmuligheder. Vores legetøj i vuggestuen er alderssvarende til vuggestuebørn, og når vi køber nyt har vi fokus på at tænke normkritisk i forhold til køn. Vi har fokus på at vores legetøj ikke er kønsstereotyp, men giver alle børn lige muligheder for at lege. Det er ikke kun piger der leger med dukker og drenge med biler, men at alle børn uanset køn kan lege med lige dét, der har interesse for det enkelte barn. Vi begrænser ikke børnene i deres fantasi og nysgerrighed, men griber den og ser hvor det fører os hen.

Læringsmiljøerne både ude og inde, ligger op til både voksen- og børneinitieret leg. Voksen initieret leg er hvor den pædagogiske voksne sætter en leg i gang med henblik på at inkludere alle børn. Voksen initierede lege/aktiviteter sættes typisk i gang om formiddagen mellem 9.30-10.30, hvor der er afsat tid til at lave en pædagogisk aktivitet. Vokseninitierede lege kan dog også forekomme gennem hele dagen hvis det giver mening at sætte en leg i gang.

For eksempel om morgenen når børnene bliver afleveret for at få skabt ro på stuen. Her er det typisk stillesiddende lege ved bordet som fx at tegne eller lege med modellervoks. Vi sætter også legetøj frem, så det ser indbydende ud i de forskellige 'rum', f.eks. at dække op med tallerken med mad på og kop i køkkenkrogen.

Vi har til opgave som pædagogiske voksne, at hjælpe børnene til at lege. Hvis vi observerer at et barn er udenfor en leg eller ikke leger, hjælper den voksne barnet ind i en igangværende børneinitieret leg eller kan hjælpe barnet til at starte en leg ud fra barnets interesser.

De pædagogiske voksne kan også deltage i en børneinitieret leg og gå med på barnets initiativ. Dette kan være med til at skabe opmærksomhed omkring legen og dette barn, så andre børn kan være med og bliver en del af legen.

Hvis et barn konsekvent har den samme position i legen, er det vores ansvar at hjælpe barnet til at indtage andre positioner/roller, for at lære at lege på flere måder og udvikle fantasien. Vi har altid øje på børnene, så vi altid er klar til at hjælpe med at løse konflikter eller snakke med børnene i deres igangværende leg. Børnene skal opleve at vi er der for dem, men at vi lærer dem også at bruge og hjælpe hinanden i legen.

I vuggestuen skal børn lære at lege. Børn lærer ikke at lege ved bare at gå rundt alene med et stykke legetøj i hånden, det er derfor de pædagogiske voksnes opgave for eksempel at lave nogle vokseninitieret lege/aktiviteter hvori børnene lærer at lege. Det er dog ikke kun igennem vokseninitierede lege, at børnene lærer at lege, det gør de gennem alle deres erfaringer gennem dagen. Det er bare de voksnes ansvar og opgave at lære børnene at lege, for det kommer ikke af sig selv. Vi viser børnene, hvordan legetøjet skal bruges, hvordan man laver mad til hinanden i legekøkkenet, hvordan dyrene kan stå og gå på gulvet, måske den skal have noget mad eller at hunden siger "vov".

Vi har et normkritisk perspektiv på de lege vi introducerer børnene for. Den klassiske "mor, far og børn leg" hedder hos os "familieleg" i det, at vi er opmærksomme på, at der er utallige måder at danne familie på hvilket skal afspejles i legene og desuden udvider det legemulighederne. Vi er desuden opmærksomme på at gestalte alle slags følelser i de roller vi indtager i legene således, at børnene får vide identifikationsmuligheder.

Fra start lærer vi børnene at se hinanden, det starter nok i parallel leg, men hen af vejen lærer de at lege sammen. Vi lærer børnene at alle børn må være med og det er okay at der er andre i det samme rum/leger med det samme,

også selvom de ikke er en del af legen. Vi lærer børnene, at der skal være plads til alle og det enkelte barn ikke kan bestemme, for alle er en del af fællesskabet på stuen.

På Martha hjemmet arbejder vi i mindre grupper, for at skabe et læringsmiljø med ro, nærvær og fordybelse. De voksne kan bedre komme rundt om alle børn, samt børnene kan bedre blive hjulpet og støttet, når de bliver delt i små grupper. Det er der de bedste forudsætninger er for at lære børnene at lege. Børnene skal være trygge, for at kunne udvikle sig og lære nyt.

Børn lærer mest intenst og effektivt via leg, fordi det i legen er lysten der driver værket. Det er derfor vigtigt der er nogle pædagogiske voksne til at være rollemodeller og støtte op om børns leg. Dette gør vi ved at gå i øjenhøjde med børnene og anerkende børnene i det de gør. At være i øjenhøjde i legen giver en mere ligeværdig relation mellem voksen og barn og skaber større forudsætninger for læring i legen.

Alsidig personlig udvikling

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.*

Alsidig personlig udvikling er noget vi arbejder systematisk med, da udviklingen i høj grad, handler om, at børn, får opbygget og udviklet deres selvfølelse, og at de tør udfolde sig selv. Det gør vi ved at skabe et positivt og trygt læringsmiljø, hvor barnet bliver mødt med anerkendende, forstående og interesserede voksne, og hvor omsorg og tryghed er vigtigt i relations dannelsen. Det forgår alle steder og til alle tider. Kvaliteten i samspillet mellem børnene og de voksne har afgørende betydning for identitetsdannelsen. Det er i det sociale samspil, at

selvet opbygges. Derfor har det en betydning for, hvordan vi møder barnet, og hvad vi lærer fra os. Vi er bevidste om, at vi hele tiden er i interaktion med hinanden og derfor også lærer fra os og præger hinanden, med vores handlemønstre.

Vi er optaget af at alle børn får mulighed for, at folde sit potentiale ud, uanset deres alder, køn, sociale og kulturelle baggrunde. Det er vigtigt, at vi i vores læringsmiljø, handler ud fra vores værdier, at alle mennesker er lige værd, at alle skal have lige tilbud og medbestemmelse.

Derfor skal pædagogikken og samspillet fremme og synliggøre hvert barns kompetence, så barnet kan folde alle sine potentialer ud i samspillet med andre og udvikle sig ud fra det miljø, vi arbejder med i vuggestuen på Martha hjemmet. Det kan man se i vores læringsmiljø, hvor vi tager højde for og afstemmer de forventninger vi stiller til barnet og hvilken situation det stilles i. Hvilken børnegruppe og hvilke voksne, som indgår og hvilken relation, barnet har til de forskellige aktører. Vi instruerer med mimik, gestus og opmuntring til barnet, så det fremmer lysten, til for eksempel at ytre sig i samspillet, så barnet tør, kan og vil, tage initiativer og deltage i aktiviteterne og i de daglige mål, der ligger for dagen.

Vi ønsker at hylde mangfoldighed og vi vil gerne synliggøre diversiteten mellem hinanden. Det gør vi bl.a. ved at vi italesætter positivt forskelligheder. Barnet skal turde udvikle sig, ud fra dets interesse og ikke stoppes af stereotypiske holdninger til fx pige og dreng, social status eller kulturel baggrund.

Vi tror på, at vores fysiske miljø, med vores indretning i institutionen, enkeltheden og farverne på væggene og i dokumentations felterne, er med til at synliggøre, give roen til fordybelse, til trygheden og til kreativiteten, så blikket der ser ikke forvirres. Det giver en tryghed for barnet, at institutionens farver går igennem hele huset, at vi har skabt såkaldt fysisk og æstetisk ro, så kreativiteten og fantasien kan blomstre, uden at blive forstyrret. Samtidigt er vi også opmærksomme på, at tilføre stimuli således, at det også vækker til inspiration.

Ligesom det kan have en betydning, hvordan vi præsenterer legetøjet, aktiviteter, sproget og væremåder mellem hinanden. Der er i de fysiske rum, såvel som i de psykiske rum et vigtigt potentiale i, hvordan vi former diversiteten.

I forhold til præsentationen af legetøjet, så er det vigtigt for os, at barnet kan se, hvad der er i legeskufferne og at sorteringen stemmer overens med billederne på dem. At

bilerne sættes op i række og dukkerne er puttet pænt i dukkesengen. At det fremstår overskueligt og indbydende.

Pædagogerne er tydelige i kropssproget, så det stemmer overens med det vi siger og gør. Vi er forskellige og går op i forskelligt slags tøj, vi udtrykker os og agerer forskelligt, nogen snakker lavt, mens andre snakker højt og har store armbevægelser. Det er det, der synliggør diversiteten og det, der lærer barnet at forstå, at vi er mennesker med mange mønstre og handlemåder. Ved at vi fremhæver værdien af forskellighed, så ønsker vi på den måde at videregive til børnene, at de kan vokse op og gøre deres kroppe og være de mennesker, som de oplever at ville være.

Vi deler børnene op i små grupper, både til vores formiddagsaktivitet og til frokost, hvor vi sidder i faste små grupper og spiser. Det gør, at hvert barn kommer i dialog med hinanden og med en voksen.

Det er i grupperne, i den trygge relation, at vi arbejder på at lære barnet at ytre sig, at lytte til andre og vente på hinanden og vente på sin tur. At blive mødt på sine ideer og få medbestemmelse til at forme aktiviteten. Men også til at blive udfordret, finde og tilpasse sine følelser, lære at regulere sig efter hinanden og omstændighederne. Det er i samværet med hinanden, at barnet skal lære empati,

forståelse og medfølelse. Derfor kommer det også i den personlige udvikling til at have en betydning for, hvordan barnet lærer at mestre sine følelser og sin vilje.

Vi arbejder på at inkludere børn i udsatte positioner, derfor danner vi grupper med omtanke. Det vil i praksis betyde, at vi drøfter og planlægger børnesammensætningen i de grupper vi sætter sammen. Det kan være introverte kontra ekstroverte, formål med aktivitet eller andre faktorer vi har for øje. Det kan også have en betydning barnets trivsel samt læringsudbytte, hvor stor gruppen er. Det vil være fra to til seks børn i en gruppe.

Vi tilbyder aktiviteter med henblik på at udvikle og udfordre barnets kompetencer. Vi prioriterer vores inde miljø og udemiljø lige højt, da det gode læringsmiljø kan foregå med lige gode betingelser inde som ude. Det vil sige, at det er den pædagogiske indsats, der bestemmer kvaliteten af indholdet af en aktivitet og i hvilken ramme den skal sættes i. Vi tilbyder både oplevelser og ture, der åbner barnet sind og sanser.

Vi motiverer og tilrettelægger aktiviteter, så de både støtter og udfordrer barnet, til at mestre sin egen kunnen, både mentalt, men også med kropsbevidsthed. Det er med til at danne barnet, så det med sin selvhjulpenhed kan under-

støtte sin egen optræden i livet, så barnet får en bevidsthed på sine egne kompetencer i forhold til sine omgivelser. Det kan ses, når vi skal udenfor og barnet henter sine sko i garderoben og øver sig i at tage dem på og ved det kan spørge om hjælp til det svære, eller når vi skal spise og barnet skal vaske hænder og øver sig i at trækker sine ærmer op. Eller når vi er ude kan snakke højere og alle lyde er anderledes. Eller når vi er i skolehaven og vander køkkenhaven, lærer at balancere med en tung vandkande over knoklede jord.

Vi er et hus med mange trapper, så ud over, at det er en fin øvelse i at indtage trappen ift. barnets formåen, så er

der også en læring og en fornemmelse af etagerne samt hvad der er oppe og nede.

Kropsbevidsthed handler også om at kunne sidde stille og lytte og at koncentrere sig, det tror vi på, at man bedst lærer man bedst ved at kunne holde fokus på noget interessant. Alle børn har forskellige temperamenter og forskellige behov. Derfor er vi opmærksomme på at det kræver af os som pædagogisk personale, at vi kan differentiere sværhedsgrad samt niveau af stimuli til de forskellige børn.

Barnet skal lære at tage imod initiativer fra andre og det understøttes af, at vi i lige høj grad også understøtter barnets egen initiativer, med lige stor vigtighed. Vi responderer på hinandens udspil og tager imod ideer og opfordringer til lege, kreative og fantasifulde påfund.

Et eksempel: En gruppe børn har taget alle de små stole til en bil leg, som er en gentagende leg gennem tiden. Et barn fandt på en kreativ løsning en dag, hvor der manglede flere pladser i bilen og hentede en store taburet til at indgå som plads. Det var en fantasifuld ide, som blev responderet positivt på, da flere børn, selv begyndte at hente stole, så de også kunne være med i legen.

For at indgå socialt, er det vigtigt i et samarbejde både at komme med løsninger og kunne gå på kompromis. Det underbygger også den demokratiske proces, der er mellem mennesker og i vores samfund. Her hos os er det derfor også vigtigt, at det kommer til udtryk i hverdagen, hvor det er de små udfordringer, som at tage tøj af og på selv, at løse konflikter og deles om legetøj, hvad der er dit og mit m.m.

Derfor er det hos os i vuggestuen, vigtigt at vi hjælper og støtter barnet, ud fra barnets formåen. Der er forskel på barnets overskud i løbet af dagen og er barnet træt, er det ikke de samme krav og forventninger. Det er overvejelser pædagogerne dagligt deler med hinanden og det støtter derfor den daglige tilgang til barnet, relationen og til samarbejdet. Det vedligeholder en demokratisk og harmonisk tilgang og stemning på stuen og i vuggestuen.

I den planlagte aktivitet hvor vi er delt op i små grupper, sætter vi legen op i tid, rum og i tilbuddet af materialer. Det gør vi ud fra at give barnet en mulighed for at øve sig i at lege i mindre grupper og hvor vi bedre kan støtte op, om samarbejdet mellem børnene og give plads til det enkelte barn i fællesskabet. Børnene har forskellige temperamenter, udviklingsniveau og gåpåmod og det kan give barnet større mod og ro til at lege, når rammerne støtter dette.

Social udvikling

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed. Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET SOCIAL UDVIKLING

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.*

Vi ved at børns læring og udvikling sker gennem deres deltagelse i de sammenhænge, hvori de indgår. At være deltager fordrer, at barnet er værdsat og har medindflydelse i fællesskabet. Så derfor sker social udvikling ikke

kun i planlagte aktiviteter. Børnenes sociale udvikling sker gennem hele dagen – i garderoben, badeværelset, stuen, udenfor osv., hvor de enten hjælper eller venter på hinanden, via dialog eller nonverbal kommunikation med enten et andet barn eller voksen. Social udvikling sker så snart barnet interagerer med andre, hvor det lærer hvordan man agere i fællesskaber og i de forskellige sociale rum. Det er derfor vigtigt med tydelige pædagogiske voksne til at sætte grænser og lære børnene de sociale spilleregler. De pædagogiske voksne på Martha Hjemmet er rollemodeller for børnene. Vi lærer børnene at agere i sociale fællesskaber. Vi ser alle børn med lige meget værdi og vi er nysgerrige på børnenes intentioner. Vi er ikke forudindtaget, for der ligger altid noget bag børnenes handlinger. Vi går børnene nysgerrigt i møde.

I de fysiske rum her på Martha Hjemmet skaber vi tydelige læringsmiljøer, der indbyder til socialleg. Vi etablerer adskilte 'rum' på stuerne og i uderummet, med mulighed for at opbygge sociale relationer og børnefællesskaber. Dette gør, at det er nemt for børnene at starte en leg, eller indgå i en allerede startet leg. Vi opfordrer og støtter børnene i at indgå i leg med hinanden, alt efter alder, om det er rolleleg, konstruktionsleg eller parallelleg, og dermed udvikle deres deltagelseskompetence. Ved at det fysiske læringsmiljø er tydeligt er det nemmere at gå i gang

med en enten voksen- eller børneinitieret leg. Vi går op i at børnene har medbestemmelse, og griber børnenes initiativ. Vi bygger videre på børnenes initiativ og fantasi, for at barnet kan føle sig set og hørt, samt som en vigtig del af det sociale fællesskab. Det er de pædagogiske voksnes opgave gennem de vokseninitierede lege, at lære børnene at indgå i sociale lege med hinanden. Ligeledes lærer vi også børnene gennem hele dagen, at snakke med hinanden, at se og forstå hinanden og spørge hinanden om de vil lege eller om de må være med i legen. Det er igennem sociale samspil, at børnene udvikler deres sociale kompetencer og lærer at de er en del af noget større.

På Martha Hjemmet arbejder vi normkritisk. Det indebærer, at vi giver alle børn lige muligheder uanset køn. Børnene skal lære, at de kan blive og være lige den de vil. Vi vil bidrage til en oplevelse hos børnene, hvor det ikke er kønnet der definerer hvem de er. Kønnet skal ikke bestemme eller begrænse den enkeltes livsudfoldelse. Det er igennem vores sprogbrug, kropssprog, aktiviteter og læringsmiljø at vi er rollemodeller for hvordan man agere overfor hinanden og hvordan man er sammen i et fællesskab. Vi lærer børnene at have empati og respekt for hinanden og ikke mindst for sig selv. Vi lærer børnene at sige 'stop' hvis det bliver for meget, samt at lytte og respektere, hvis en anden siger stop. Når der opstår

konflikter hjælper vi børnene med at forstå andre børns ansigtsudtryk. Vi voksne italesætter f.eks. at et barn er ked af det og at det andet barn må hjælpe eller trøste barnet. Disse opfordringer til børnene følges altid af den voksne, i og med at det er den voksne der er rollemodellen og lærer barnet at have empati.

Vi skaber læringsmiljøer, hvor der er tryghed, ro og nærvær, så barnet har en tryk base at agere ud fra. Denne base skal barnet bruge for at udvikle sine sociale kompetencer, herunder empati – at kunne mærke egne følelser og sætte sig ind i andres følelser og behov, samt handle hensigtsmæssigt i sin adfærd. For at få skabt det trygge læringsmiljø, er det, de pædagogiske voksnes opgave at være nærværende og gå i øjenhøjde med børnene. Dette gøres lettest ved at dele børnene op i små grupper, så vi har større mulighed for at nå omkring alle børn. Dette er også et af grundprincipperne for Martha hjemmet, at vi deler os i mindre grupper. I vuggestuen deler hver stue sig i tre grupper om formiddagen, i det tidsrum hvor der er sat af til planlagte pædagogiske aktiviteter. Det er blevet så stor en del af vores arbejde på Martha hjemmet, at vi ofte deler os i grupper på andre tidspunkter af dagen for at give mest mulig ro omkring børnene til at de kan lege og udvikle sig sammen, uden det bliver kaos. Opdelingen af børnene er forskellig fra dag til dag. F.eks.

deler vi børnene op efter alder når der er rytmik imens andre aktiviteter kræver at der deles op efter nærmeste udviklingszone. Vi aldersintegrerer også børnegrupperne for at de små kan spejle sig i de store og de store kan hjælpe de små.

Nogle af de planlagte aktiviteter indbyder direkte til social udvikling i form af relations dannelse mellem børnene. Det er f.eks. når vi skal på tur, hvor børnene sidder overfor hinanden i ladcyklen og kigger på hinanden, ser hinanden i øjnene og snakker sammen om hvad de ser på cykelturen. På vores fællesture får børnene også mødt hinanden på tværs af stuerne. Børnene øver også at holde i hånd og vente på hinanden, når vi skal fra A til B inden for matriklen. At gå på tur og at være i fælleskab med andre børn fra andre stuer er dermed også et læringsmiljø for social udvikling.

For at børnene og vi voksne alle får sagt hej til hinanden og set hinanden i øjnene holder vi morgensamling. Vi synger godmorgensang, hvor vi siger hej til hvert enkelt barn. Vi ser hinanden og alle børn og voksne er med til at synge. Børnene skiftes til at vælge en sang fra sangkufferten og her lærer børnene at vente på tur.

Måltidet er vigtigt på Martha Hjemmet, hvor vi bl.a. har

det sociale i fokus. Barnet har en betydelig rolle i det sociale omkring måltidet. Også her inddeler vi børnene i små grupper, for at skabe nærvær, dialog og samvær. Det at have en værtsrolle ved bordet, hvor man bl.a. dækker bord og henter mad, gør at barnet føler sig som en vigtig del af det sociale fællesskab. Barnet bidrager med noget de andre har brug for. Børnene rækker maden til hinanden, hjælper hinanden og venter på hinanden. Vi har et ansvar som pædagogiske voksne, at få børnene til at deltage ved bordet, at sætte en dialog i gang og lære børnene at snakke til og med hinanden, samt lytte på hinanden.

Det læringsmiljø vi skaber gennem bl.a. vores sprog og de fysiske rammer skal som tidligere skrevet understøtte en social udvikling hvor der er mulighed for diversitet og respekt for andre. Kønnen eller den sociale baggrund er ikke afgørende for hvilke kammerater eller sociale relationer barnet har. Vi har fokus på om det altid er de samme børn der er stereotype i legen, og hvis det er, så prøver vi at hjælpe dem til at lege med noget andet eller åbne mulighederne for at legen også kan leges på andre måder.

Vi ønsker at lære børnene, at der er plads til forskellighed og vi alle kan noget forskelligt. Vi kan alle bidrage med noget forskelligt til det sociale og til legene, og dette er en

fordel for på den måde kan vi og børnene udvikle vores fantasi og diversitets tænkning.

Vi stiller os selv og hinanden nogle spørgsmål, for at optimere børnenes sociale udvikling. Disse kan se sådan ud:

- Trives børnene?
- Handlemønstre – er der nogle børn der har en uhen-sigtsmæssig adfærd?
- Kan læringsmiljøet have indvirkning?
- Hvordan optimerer vi læringsmiljøet?

Hermed sagt at vi, det pædagogiske personale, må justere læringsmiljøerne hvis vi vurderer at der er et behov for dette. Der kan være et behov for nytænkning i læringsmiljøerne hvis børnegruppen ændres i form af alder eller nye behov.

Kommunikation og sprog

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Vi som pædagogisk personale er bevidste om, at vi fungerer som sproglige rollemodeller for børnene.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET KOMMUNIKATION OG SPROG

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.*

Sprog og kommunikation er et af de læreplanstemaer vi på Martha hjemmet arbejder dagligt med og i alle sammenhænge, både inde og ude. Det gør vi fordi, vi er bevidste om, at selv i de små samtaler i hverdagen, har værdi

for mestring af sproget og kommunikationen. Vi er samtidig bevidste om, at mængden af samtaler er afgørende for barnets talemiljø. For at et barn får noget ud af samtalen, skal der være en turtagning på mindst fem gange.

Vi voksne tænker hele tiden over at udvide og forny vores sprog i samspil med børnene for at udfordre deres begrebsverden, dette kan f.eks. være i de små daglige rutiner som skiftesituation eller garderoben. Al samarbejde sker igennem kommunikation og det er her vi voksne er rollemodeller for hvordan man taler, lytter og ikke mindst hvordan vores nonverbale kommunikation kommer til udtryk.

Det er derfor ikke uden betydning, hvordan vi kommunikerer med hinanden som kollegaer og med forældrene. Dette er vi hele tiden opmærksomme på i vuggestuen.

Alle børn er sprogligt forskellige, hvilket betyder at barnets sproglige udvikling forgår i barnets eget tempo. Vi er opmærksomme på, at det kan variere fra barn til barn. Vi tager her udgangspunkt i redskabet: Sprogtrappen, hvor vi er opmærksomme på om fundamentet for barnets sprog er i den rette udvikling, hvis sprogfundamentet så at sige er blevet bygget skævt fra start, benytter vi os af sparring med fagpersoner.

På Martha hjemmet deler vi børnene op i mindre grupper hver dag for at skabe ro, tryghed, fordybelse og muligheden for at gå i dybden med kommunikation og sprog, se, vente, følge og benævne det enkelte barns initiativer.

Netop ved at opdele børnene i mindre grupper, er vores opmærksomhed bedre rettet mod det enkelte barn, for at kunne respondere på børnenes små tegn, specielt til de børn, som er mindre kommunikerende. Barnet udvikler nemlig sin kommunikative kompetencer, hvor det kan udtrykke sig og kommunikere med andre. Dette sker både igennem det talte sprog, kropssprog/mimik, fagtesange og billedsprog. Her bygger vi samtidig bro til deres verden, går i dybden med deres interesser, f.eks. printer vi billeder ud af div køretøjer eller småkravl, for at give mulighed for små samtaler på stuen.

Vores pædagogiske indretning præges af små fordybelsesrum, hvor der her er mulighed for at skabe ro, tryghed og fordybelse, som også inviterer til samtale. Vores bøger og legetøj skal være opdaterede og til rådighed for børnene, så de kan få ro til fordybelse eller sidde med mulighed for et godt samspil. Samtidig går vi meget op i udsmykningen på div stuer, at noget hænger i børnehøjde, plus børnenes egne værker bliver vist frem, igen for at indbyde til sam-

spil og samtale, men også fordi børnenes glæde og vitalitet kommer i fokus.

Vi arbejder med læseglæde, som førhen hed dialogisk læsning, her spiller, synger, læser historier, læser rim og remser op eller benytter os af vores kufferter, der indeholder ting efter husets tema eller børnenes interesser. Dette praktiserer vi en gang om ugen og gerne med de samme tre-fire børn, i en længere periode for at skabe genkendelighed og ikke mindst for at skabe tryghed for, at børnene kommer på banen og har/får lysten til deltagelse. Vi ved, at det er vigtigt at det enkelte barn skal i centrum for kontakten og samtalen for at opnå reelt sprogligt læringsudbytte.

Skiftesituation kan til tider være lidt hektisk. Derfor er det her ekstra vigtigt, at vi voksne læser børnenes tegn. Får skabt en rolig og behagelig stund som mulig, for at have de små samtaler i fokus. Det gør vi ved at opdele børnene i mindre grupper, evt. synger mens de selv/hjælper med at få tøjet af/på og skiftet ble. Vi benævner div ting, der er ude på badeværelset, f.eks. 'nu tager vi blusen af' eller 'du åbner toiletbrættet'. Vi følger samtidig deres spor, her vil de gerne op at sidde eller vil de gerne selv tage alt tøjet af. Får skabt mulighed for det enkelte barn

kan kommunikere med os, så derfor er vi i børnehøjde og med vores front vendt mod barnet.

Det er vigtig for os at kommunikere både verbalt, men bestemt også nonverbalt, for at give børnene tryk-
hed, glæde og vitalitet hver dag. Det er samtidig vigtigt, at børnene introduceres for skriftsprog, billedsprog, symbolsprog og for de yngste vuggestuebørn arbejder vi med babytegn. Babytegn bruger vi til nogen af vores sange, men benytter os specielt af det under måltidet.

Under vores måltider, giver vi plads til at kunne kommunikere med hinanden, vi sidder en voksen med 3-5 børn, med mulighed for et godt samspil. Vi skaber roen til de små samtaler, vi sætter ord på det der bliver serveret, smager, dufter og evt. taler om hvad har vi har oplevet i dag. Lægger vægt på de små samler her og at alle får mulighed for at bidrage til samtalen.

I naturen følger vi børnenes spor, er beviste om at vi 'selv' skal være i børnehøjde, for at vise vi er til rådighed, lyttende og deltagende i legen eller jagten efter små dyr og planter. Vi er her, særligt opmærksomme på at udvide vores sprog, så det ikke er den samme chokola-

dekage vi laver i sandkassen, men netop udfordre sproget, lave en masse forskellige retter som f.eks. pasta med kødsovs eller noget helt andet, springer ud i at bygge et kæmpe tårn.

Vi kommunikere ved at sætte ord på egne handlinger f.eks. 'nu tager jeg en spand og en skovl også vil jeg bygge små huse, vil I være med', det giver børnene en forudsigelighed og samtidig lære at samarbejde, fordi de nu ved hvad de skal samarbejde omkring.

Vi voksne sætter ord på egne handlinger, på os selv og på børnenes initiativer, deres handlinger, følelser og interesser. Vi venter på børnenes respons, giver dem tid til at udtrykke sig både kropsligt og sprogligt. Vi følger deres initiativer, ved at bygge bro til deres verden og benævner det de er opmærksomme på.

Det er vigtig for os på Martha hjemmet at arbejde med køn og diversitet. Vi er rollemodeller i at få skabt ligestilling, det gør vi blandt andet ved ikke at kunne bestemt professioner, f.eks. at benævne en brandmand i stedet som en brandbekæmper og en politimand som en politibetjent. Dette afspejler sig også i vores udvalg af bøger, hvor et fokus på normkritik og diversitet er inkluderet, f.eks. regn-

buefamilier og forskellige kulturer. Vi benævner børnenes egenskaber og/eller følelser uanset køn f.eks. med ord som du er stærk, sød, omsorgsfuld, modig, hurtig osv.

Alle børn skal hyldes og mødes for den de er og derfor bruger vi børnenes navne, når vi taler, i stedet for at kunne, f.eks. ved at sige 'kom piger'. Vi vægter højt her på Martha hjemmet, at der er plads til forskellighed.

Vi formidler videre til forældrene i forhold til sproget og kommunikationen, hvordan vi arbejder med det, så de kan evt. kan understøtte og følge op på det i hjemmet, f.eks. sætte ord på barnets handlinger sammen med barnet f.eks. 'du smiler til mig'.

Læs højt sammen med barnet og lad barnet fortælle ud fra billederne. Så der her bliver bygget bro mellem Martha hjemmet og hjemmet og vigtigst at der bliver bygget bro til barnets verden. Et barn kommunikerer ud fra det der opfattes, føles og ønskes, ud fra et behov om at blive set, hørt og forstået.

Krop, sanser og bevægelse

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Børnene skal inviteres til at få mange forskellige kropslige erfaringer i et læringsmiljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber, og hvor vi som pædagogisk personale motiverer børnene til at bevæge sig ved at vise glæde ved bevægelse og kropslig udfoldelse.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.*

I vuggestuealderen gennemgår børnene en stor udvikling, grov, som finmotorisk og gennem omverdenen, gør de

sig kropslige erfaringer, opnår kropsbevidsthed og får stimuleret og udviklet deres sanseapparatet. På Martha Hjemmet har børnene gode vilkår for trivsel og udvikling under temaet krop, sanser og bevægelse. Der er rig mulighed for kropslig udfoldelse og sansemæssige oplevelser både indendørs, som udendørs.

Vi ser bevægelse og sansning som noget der foregår hele dagen igennem, alene og i samspil med andre. I leg, i hvile, på stuen, på legepladsen, under måltiderne og ikke mindst gennem de mange hverdagsrutiner. Læringsmiljøerne der er overalt hvor børnene færdes, dvs. på stuen, på gangen, i de forskellige aktivitetsrum, på legepladsen, i Skolehaven, i nærmiljøet og i naturen.

Vi planlægger aktiviteter og indretter læringsmiljøer ude som inde, der understøtter børnenes motoriske udvikling og får deres sanser i spil. Vi har ligeledes for øje, at hverdagsrutiner som hente bleer, vaske hænder osv. er vigtige erfaringer og læringsmiljøer. Det er aldrig bare noget, der skal overstås. Vi giver os tid og er tilgængelige for børnene også her.

Vi ser det som naturligt, at børn udforsker kroppen. Det betyder at børnene i den alder er også optaget af kønsdele som kropsdele på lige fod med andre kropsdele, hvilket vi som pædagogisk personale signalerer til børnene en

positiv afslappethed omkring. Vi ønsker, at børnene vokser op og har et sundt og afslappet forhold til hele deres krop. Vi læner os her op af bl.a. Sex og Samfunds anbefalinger til daginstitutioner samt Anna Louise Stevnhøjs bøger om børn og seksualitet.

Vi er opmærksomme på børnenes ret til medbestemmelse og prioriterer de børneinitierede lege på lige fod med voksne initierede lege. Vi observerer, hvad de er styret af, er bevidste om deres behov og er i proces med børnene. De voksne er vigtige rollemodeller. Vi viser glæde ved bevægelse og viser vejen for, hvordan man kan bruge sin krop fin – og grov motorisk, i ro som i aktivitet.

Vi har endvidere kønsperspektivet inde over vores pædagogiske overvejelser, når vi planlægger det pædagogiske arbejde. Det betyder bl.a., at vi tilbyder alle børn de samme aktiviteter uanset køn, ønsker, at udfordre kønsstereotyper, samt er nysgerrige på hinandens intentioner.

INDENDØRS LÆRINGSMILJØER

Alle børn deltager i ugentlig rytmik forløb tilrettelagt efter alder med fokus på de tre motoriske grundsanser, den taktile, den vestibulære og muskelled sansen. De mindste er på egen stue/etage. Vi har en kuffert med Pellefanten, rasle æg, chiffontørklæder og risposer. Derudover har vi

tæpper til at gyngе børnene i og forløbet afsluttes med farvelsang. Mellemgruppen samt de ældste børn er på skift i salen i kælderen på tværs af vuggestuen. Pellefanten, rasle æg og farvelsang går igen. Derudover inddrages bevægelses- og sanglege og afslapning.

Vi bruger kroppen i morgensamlingen. Samlingen er en stund hvor vi ser hinanden og bærer præg af sang og bevægelses glæde, men er også en øvelse i, at holde sig i ro og have fokus på aktiviteten. Hver stue har en sangkasse med konkreter, som symboliserer udvalgte sange. Børnene vælger en konkret efter tur og her kommer eksempelvis fin motorikken i spil, når konkreterne skal fiskes op af kassen. Vi supplerer med sang og bevægelseslege relateret til gældende tema og så også grov motoriske færdigheder dermed involveres.

Stuens interiør kan bruges som læringsmiljø for krop og bevægelse, både i voksen initierede og børneinitierede lege. Skamler kan bruges til, at hoppe ned på en madras fra. Små stole og Trip Trap stole kan skubbes sammen til en 'bus'. En vindueskarm og en madras kan være et dejligt sted for en stillestund. De voksne opfordrer til og understøtter børnenes udvikling af selvhjulpenhed og motoriske færdigheder. Endvidere tegner vi og klipper med børnene, samt og laver andre kreative aktiviteter der in-

volvende og styrker finmotoriske færdigheder. Dette gøres både på stuen og i vores krearum på Toppen.

Som et supplement til stuenes læringsmiljøer, har vi et Sansebibliotek i tråd øvrige biblioteker i huset. Det består af mobile kasser til låns på stuerne, som står i Multirummet på 1. sal. De indeholder forskellige materialer som eksempelvis bønner, svampe/børster, fjer osv. I Multirummet kan man også låne små og store bolde, plastflasker med sand, tov osv. til brug på egne stuer eller til en aktivitet der.

Martha Hjemmets vuggestue lægger stor vægt på måltidet og pædagogikken omkring det. De fire måltider børnene tilbydes dagen igennem er et vigtigt læringsmiljø, hvad angår krop, sanser og bevægelse. Både de fin-, - og grov motoriske færdigheder bliver udfordret og syns-, - smags-, og lugtesansen bliver i høj grad stimuleret. Børnene sidder under måltidet på Trip Trap stole og skamler og vi støtter dem i at selv at kravle op og ned. Vi støtter ligeledes børnene i, at mestre bestik, samt mestre at hælde vand og mælk i kop. Vi taler om maden på tallerknerne, dufter, smager og undersøger sammen med børnene.

Derudover ser vi hverdagens rutiner som oplagte læringsmiljøer. Madvognene bliver dækket og hentet i stueeta-

gens køkken og for vuggestuen på 1. sals vedkommende i kælderen, sammen med en voksen. Hagesmækkerne bæres ud på badeværelset og smides i en kurv efter endt måltid. Børnene tilbydes, at tisse på toilet og støttes i at mestre, at kravle op på toilettet. Vi vasker hænder sammen med børnene og henter eksempelvis bleer i kælderen. De mindste går til og fra krybberne, når det er tid til lur og i stueetagen hjælper de ældste børn med at bære madrasser.

UDENDØRS LÆRINGSMILJØER

Vuggestuen har to legepladser, en i stueetagen og en på 1. sal. Begge legepladser har en rutsjebane, sandkasse, vippedyr, scootere, løbecykler, bolde, forskelligt sandlegetøj m.m. som giver rig mulighed for bevægelse. Vi har endvidere kasser på legepladserne med forskelligt indhold af naturmaterialer, som supplement til det traditionelle udendørslegetøj. Til de børn, der har brug for en afslapningsstund, har vi tæpper og kasser med bøger, samt kasser med papir og farver. Vuggestuen har desuden adgang til børnehavens legeplads og dets faciliteter, eksempelvis en redegynge, klatrestativ og bakket terræn med buske man kan gå på opdagelse i.

Natur, udeliv og science

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børnene får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

LEGEPLADSER, BÅLPLADS, INDE AREALER, SKOLEHAVEN OG NÆROMRÅDET (ASSISTENS KIRKEGÅRDEN)

Det er de steder hvor vores vuggestuebørn fortrinsvis opholder sig. Det er disse områders læringsmiljø som her vil blive beskrevet, med udgangspunkt i læreplanstemaet Natur, udeliv og Science.

Legepladser:

Med indretningen af vuggestuens to legepladser, har vuggestuens børn mulighed for at gå på opdagelse i dyre -og planteliv. Der er områder med jord og beplantning, kompostbeholder hvor der skabes muld til planter og orme, en mindre sneglefarm.

Der opfanges regnvand i beholdere og der hænger vindposer/vimpler flere steder.

Begge legepladser har et hvile/læsested. Her er tæpper og puder og en kasse med tema relevante bøger. Nogle af bøgerne har personalet lavet, indeholdende billeder fra børnenes aktiviteter, undersøgelser og fund.

Begge legepladser har områder med sand og (voksenstyret) tilgang til vand.

Legepladserne har borde og bænke, hvorved der kan spises og arbejdes (plante, undersøge, slibe, save, hamre, skrue, male ...). Nogle af bordene er omgivet af bambus og andre høje planter.

Meget af legetøjet består af naturmaterialer: Trækævlér, sten, grankogler, pinde, kæppe, tunge træplader med håndtag af sisalreb og stykker af tykt sisalreb.

Et "aktivitets bibliotek" er indrettet i de skure som huser legepladsernes legetøj. Det består af kasser med relevante materialer til både børne -og voksen initieret leg og aktivitet. Det pædagogiske personale styrer tilgangen til kasserne.

Bålplads:

På børnehavens legeplads er der en bålplads som vuggestuen også benytter. Vi har dunke som børnene er med til at fylde med vand og bære til bålstedet. Avispapiret krølles sammen og der hugges optændingsbrænde på en børnevenlig huggeblok. Der bygges et bål op sammen med den voksne, som tænder op.

Ved bålet synges, snakkes og laves te eller mad.

Inde arealer:

Hver af de fem stuer i vuggestuen har fem ens planter stående. Efter skema, bytter stuerne planter én gang månedligt. Med planterne følger viden om planten og dens behov for pleje. På skiftedagen vil børnene (max 4) som medbringer blomster, blive på stuen, lege og spise med.

På Martha Hjemmet bliver der gjort meget ud af maden og kulturen omkring den. I vuggestuen taler vi meget om det vi spiser og om, hvor i naturen råvarerne kommer fra. Vi kigger på billeder af de forskellige fødevarer og tilbereder til tider også vores egen mad.

Perioden april til september kalder vi "Fra jord til bord". Det er hér vi i skolehaven sår, høster og tager afgrøder med hjem, for at tilberede og spise". Hjemme i vuggestuen bliver der også sået og høstet. Ærter lægges i vand,

stikkes i jorden i spirebakker, vandes, plantes ud, vokser og spises til sidst. Blomster sås, vandes, ses vokse, vandes igen og stilles ud i sommervarmen.

Vi har et par hvide mus som rejser rundt mellem stuerne. Musene er menneskevenlige og med en voksen ved sin side, bliver de båret og aet af børnene. Musene får lov at smage noget af børnenes frokost og de iagttages når de spiser, vasker sig, sover og bevæger sig rundt i buret. Musene kan ikke lide for meget larm, så vi skal alle være lidt stille i deres nærhed. Der synges sange om mus og lånte, indkøbte og hjemmelavede bøger om musen er tilgængelige. Med musene rundt på stuerne, følger et reb som musene kan kravle på og en række rekvisitter, som børnene kan benytte for at ligne mus (Haler, ører, sminke til at male knurhår, spejle så man kan se sig selv, et langt reb til at gå på).

I maj måned udklækkes der haletudser:

En gruppe børn er på tur til Naturcentret ved Damhusøen, hvor der indfanges en god portion haletudser. Haletudserne tages med hjem i vuggestuen og fordeles på de fem stuer. Hér får de løbende frisk vand og foder. De iagttages vokse og udvikle sig til frøer og bringes så tilbage til Naturcentret. Der synges sange om frøer og lånte, indkøbte og hjemmelavede bøger om frøen er tilgængelige.

Skolehaven:

Én gang ugentlig (april/maj-september), tager 3 børn og en voksen fra hver gruppe, med ladcykler til skolehaven. Vi har madpakker med og kører hjem til sovetid. I skolehaven opleves hele processen omkring at gøde jorden med hestemøg, så afgrøder, luge ukrudt, se afgrøderne vokse, høste og spise.

Skolehaven bugner af æbletræer, pæretræer, blommetræer og bærbuske. Vi spiser af dem og tager med hjem til stuerne.

Vi vender sten og undersøger smådyr. Vi observerer bier, hvepse og brumbasser. Fuglene fløjter og hønen og hanen gives græs.

Nogle gange medbringes tykt papir og børnene maler på det, med havens blomster, frugt og grønt.

Nærområdet:

Vores ture i nærområdet går fortrinsvis til Assistens Kirkegården. Vi har ture for de yngste én gang om ugen, hvor der i sommermånederne medbringes madpakker. På disse kigges der på blade og blomster, duftes, vendes sten og leges. Nogle børn sidder i klapvogn, andre går ved siden af. Det pædagogiske personale tager billeder og laver bøger, som kigges i og snakkes om på stuerne og på legepladsen.

KORT OM SCIENCE

I vuggestuen tager vi med **Science** udgangspunkt i de fire elementer *ild, vand, jord og luft*. Børnene danner sig erfaringer med elementerne via leg og aktiviteter.

Ild: Vi laver bål, tænder stearinlys om vinteren, for en forståelse af varme og energi, når der løbes og hjertet banker hurtigt og kroppen bliver varm.

Vand: Regnvand samles, blomster vandes, legetøjet vaskes, vandpytter trampes i, mad koges i vand, vand bevæger sig sjovt i sammensatte flasker, fisken bor i vandet.

Jord: Leg med jord og mudder, vi laver vores egen muldjord, skolehavens afgrøder vokser i jorden, på legepladsen planter vi blomster, planter og krydderurter.

Luft: Der pustes til lette og tunge ting, luften bevæger sig og tager fat i vimplerne på legepladsen, vi laver vindmøller og genererer strøm.

Nogle af vuggestuens pædagoger har deltaget i kurser om læreplanstemaet Natur, udeliv og science. Ved start på en ny årstid informerer disse pædagoger på et pædagogmøde om, hvilke aktiviteter, der kan anbefales. De sørger for at holde aktivitetskasserne ajour.

Kasserne har plads på en høj hylde i legepladsernes skure. De er ikke gennemsigtige og er kun påført skrift, så børnene ikke inspireres unødigt. På Martha Hjemmet lægger vi vægt på ro for øje og sind. Stuer og legeplads bugner ikke med udsmykning og legetøj. Der er orden på hylderne og orden i kasserne. Der er orden i børnenes garderober. Vores hypotese er, at dette medvirker til at skabe overskuelighed for såvel voksne som børn. Rammen for udfoldelse skal være positivt stemt, rolig, sikker og tryghedsskabende. Kun dér, kan vi udvikle vores potentialer

Vi arbejder så vidt muligt i mindre grupper og vi tænker helhed i dagligdagen. Har vi om formiddagen plantet krydderurter, er det oplagt at vi om eftermiddagen griber til de hjemmelavede bøger om at plante og så. Har dukkerne fået mad og middagslur på stuen om formiddagen, kan de få en rutchetur og en sandleg om eftermiddagen.

Vi ved, at relationen til en voksen i vuggestuen, er en forudsætning for et frugtbart vuggestueliv. Derfor bestræber vi os på, i alt hvad vi laver med børnene, at skabe et *emotionelt nærvær*. Vi spejler deres følelser, leger med dem, viser vores interesse, lader børnene mærke os og høre vores stemmer. Vi viser dem, at "Dig, vil jeg da virkelig godt lære at kende!" Sat lidt på spidsen (eller måske ikke...), skal børnene i vores vuggestue have fornemmelsen af, at vi vil

gå gennem ild og vand for at hjælpe dem til et dejligt liv.

Vi ved også at kontakten til den voksne ikke gør det alene. For at barnet skal føle sig helt, accepteret og lære sig selv at kende, skal det også opleve sig som en del af fællesskabet. En forudsætning herfor er, at *barnets perspektiv* inddrages og at det pædagogiske personale skaber rum for børnenes indbyrdes interaktion. Når en voksen og 4 børn f.eks går på legepladsen for at lave fælder til kribble-kribble-dyr, er den voksnes indstilling, at nu skal der ud at forskes på lige vis. Den voksne skal ikke ud at vise børnene, hvordan tingene hænger sammen, den voksne skal ud at lege og undersøge på børnenes præmisser. *Tilgangen er legende/glædesfyldt* og den voksne er sig børnenes sindstilstand bevidst, og bruger den i sit arbejde. Ligeledes bestræber den voksne sig, via det emotionelle nærvær, på en ligelig fordeling af opmærksomheden på børnene. Vi skaber *rumlige interaktionsmønstre*, hvori en *samspilende atmosfære* giver *responsive voksne og deltagende børn*.

Skal børnene opleve sig som en del af fællesskabet (som en del af et demokrati), skal det også have en dyb følelse af, at være lige så meget værd som andre mennesker (ligeværd). På Martha Hjemmet gør vi derfor alt hvad vi kan, for at møde barnet uden fordomme. Vi er kritiske på vores normer og kigger med interesse på vores blinde

punkter. Det vil sige vi voksne spejler hinanden og er positivt undrende på hinandens praksis, således at vi netop opdager de såkaldte blinde vinkler.

Barnet er ikke blot dets køn, etnicitet, plads i søskenderækken, humør, størrelse osv, barnet ER.

Kultur, æstetik og fællesskaber

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Kultur er det vi skaber sammen og det vi kommer med hver især og har med hjemmefra. Hver stue skaber sin kultur, ud fra hvilke mennesker, der er på stuen. På Martha hjemmet, har vi skabt en rød tråd igennem stuerne i form af farver på væggene og måden vi præsenterer og dokumenterer på.

Vi deler børnene op i små grupper, for at skabe den bedste forudsætning for et godt læringsmiljø. Det gør at det enkelte barn har bedre mulighed for at ytre sig, at blive responderet på og komme til orde og blive set for dets

udspil og kunnen. Vi planlægger gruppesammensætningen, ud fra den viden vi har, om hver enkelte barn og hvilke kompetencer barnet har. Det kan være overvejelser om barnets relationer til andre børn, om tryghed eller det kan være ud fra noget, som barnet er god til i forvejen og som skal give barnet en selvtilid til at vise sig frem og lære mere. Alt efter hvilken læring vi ønsker skal være i fokus.

Det er vigtigt at pædagogerne sætter rammerne for et godt læringsmiljø, ud fra vores værdier at alle mennesker er lige værd, uanset køn og kulturelle baggrunde og at alle børn bliver mødt med anerkendelse og forståelse. Her på Martha hjemmet er det vigtigt for os, at give børn lige forudsætninger for et godt børneliv og åbne op for nye måder at se hinanden på. I vuggestuen taler vi højt om hinanden og hinandens kunnen, så vi på den måde synliggøre hinandens kompetencer.

Vi er optaget af, at sprog skaber virkelighed. Det hedder en politibetjent og en brandbekæmper etc., da vi tror på, at det er igennem ord og talemåder vi er med til at rykke og udfordre normaliteten, og at det ikke skal være kønnet, der bestemmer, hvad barnet skal have af interesser nu eller senere i livet. Vi bestræber os på, at opretholde en kultur hvor hvert enkelt udspil og behov bliver mødt, og

hvor barnet lærer at forstå og respektere andres udspil og dertil også erfare etiske mønstre/handlinger mellem mennesker og mennesker i fællesskab.

Det skal være sjovt at lære, derfor er legen et vigtigt element i læringsmiljøet. Det er sjovt at lege og i legen er man overvejende glad og i glæde er alting mere let. Derfor er legen i læringen, noget vi griber spontant, både i de planlagte og i almindelige hverdagssituationer, det gør vi, for at opretholde og anspore fantasi, kreativitet og en nysgerrig interesse hos barnet. Det er i legen barnet viser dets kunnen og i legen at læringen bliver eksperimenteret med, både sammen med andre og i barnets egen leg.

Det handler om at sanse og få sanselig/æstetisk tilgang til verden. Derfor tilbyder vi forskellige former for planlagte aktiviteter, der tager udgangspunkt i børnenes interesse og kunnen. Men også med tanke på at udfordre og udvikle deres sanselige tilgang igennem andre kulturer og fællesskaber. Det forgår både i de planlagte aktiviteter, i form af dans, sang og musik, i kreative og materiale skabende processer og på ture, både i nærmiljøet, på museer og i vores skolehave, hvor den skabende kraft ligger i at så og høste. Vi har ligeledes fokus på andre forskellige internationale og nationale traditioner, som jul, Eid – den store fest der kommer efter Ramadan og halloween, fastelavn, påske, høstfest m.m.

Vi har et kreativt værksted på toppen, som er til fælles brug for hele Martha hjemmet. Der har vi en bred vifte af forskellige materialer som kan bruges i formgivende processer og rummets indretning synliggør, at der er såkaldt højt til loftet og plads til at eksperimentere. I vuggestuen har vi på hver stue redskaber og materialer hvor børnene kan tegne, klippe, lime og male. Vi mener det er vigtigt at barnet får mulighed for at undersøge, udforske og lære at mestre, de simple og forskellige håndværksmæssige redskaber, der skal til for at skabe. Det skal inspirere barnets nysgerrighed og interesse for at skabe mere. Det er vigtigt at blive dannet som menneske, som kan udtrykke og ytre sig, igennem æstetisk og kreativt skabelse og at vi lærer barnet at turde blive set for dets kunnen. Det er i sansning vi henter vores inspiration og i gennem en proces vi gør den til vores egen. Det er en helt ny verden for vores små vuggestue børn, når vi tegner. De store børn i vuggestuen fordyber sig i deres tegninger og snakker om det de tegner, de mindre børn tegner lette strøg flygtigt og tilfældigt på papiret. Det hele er med i udviklingen og læringen i at tegne og skrive, det sker skridt for skridt. Alt fra at smage på farverne, til at tegne store cirkler til små og prikker, som en dag bliver til øjne. Nogle af de tegninger og produkter barnet laver, hænger vi op på stuen eller på vores dokumentations felter. Det bekræfter barnet i, at dets skabelse af et produkt bliver synligt og påskønnet af

andre. Senere kommer det med hjem eller vi gemmer det i en personlige mapper, som barnet får, når det stopper i vuggestuen.

I vuggestuen har vi lagt vægt på at holde morgensamling hver dag, hvor fællespunktet tager udgangspunkt i en sangkasse eller kuffert. I den ligger der symbolske genstande, de repræsenterer en bestemt sang. Sangene går igen mellem stuerne, så når stuerne mødes på tværs, kender vi de samme sange og en fælles kultur, der gør at vi har et fællesskabs grundlag. Morgensamlingen på de forskellige stuer er med til at skabe en kultur, hvor vi bliver synlige for hinanden, bl.a. ved at synge godmorgen sang, hvor hvert barns navn bliver nævnt og hvor vi snakker om de børn der ikke er kommet. Det skaber et fællesskab mellem børnene og de voksne, som i lige høj grad er med aktører/repræsentanter i fællesskabet.

For at opdage andre kulturer og kunne inkludere forskelligheder og lære at handle på en hensynsfuld, demokratisk og respektfuld måde, er det en forudsætning at barnet kende sin egen historie. Det skal forstå sin egen baggrund og føle sig forankret i den, for at lære at forstå og kunne se andre baggrunde og forskelligheden i dem. Vi har i hele institutionen haft temaer der handler om "hvem er jeg", som netop tager udgangspunkt i barnet og dets identitet.

I vuggestuen har vi altid billeder oppe af barnet og dets familie, vi bruger billederne sammen med barnet, snakker og peger. Vi syntes det er vigtigt at snakke med barnet om dets familie og bekræfte det i sin historie og tilknytningsform. Når barnet begynder at sætte flere ord på, fortæller det hvad personerne hedder, hvem der kommer og henter, om at mormor har en hund m.m. Vi støtter alle børnene i deres fortællinger og tit snakker vi om det ved bordet, inden maden bliver serveret. Der sidder vi i små grupper, så det er nemmere at tale, se og lytte til hinanden, med netop den tanke, at det skal være nemmere for børnene at få øje på hinanden og lettere at overskue omgivelserne og suge til sig af inspiration mellem mangfoldigheden, rum, og stemninger.

